KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 8 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 20. APRÍLA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Modlitba za Slovenskú republiku

Na rozhraní dvoch historických epoch
voláme k Tebe, všemohúci Bože,
Otec všetkých národov,
aby si bol stále s nami,
hneď od samého začiatku,
už pri prvých krokoch.
Po tejto hodine túžili generácie
dcér a synov našej slovenskej vlasti.
Samostatnosť,
ktorej sme sa dožili,
prijímame ako dar
Tvojej prozreteľnosti
a pokladáme ho za zmluvu
medzi Tebou
a obyvateľmi krajiny
medzi Tatrami a Dunajom.
Nesmrteľný vládca čias,
prebývaj s nami,
buď v tejto krajine doma
ako náš prozreteľný Otec
a pomocník v každej núdzi.
Daj vládcom tejto krajiny
Ducha múdrosti a prezieravosti,
spravodlivosti a nezištnosti,
obetavosti a pevnosti,
daj občanom tejto krajiny
Ducha bratstva
a znášanlivosti,
vzájomnej úcty a pomoci,
svornosti a tolerancie.
Buď naším Bohom
a my budeme
Tvojím ľudom.

Prof. Dr. Anton Hlinka, SDB,
predniesol túto modlitbu
hneď po polnoci 1. 1. 1993,
v hodine obnovenia slovenskej štátnosti,
na hlavnom námestí v Bratislave
pred slovenským národom
Snímka: Teodor Križka

www.kultura-fb.sk

Chrámové stĺpy

Koľko členov redakčnej rady a priateľov Kultúry od jej vzniku už odišlo na druhý svet!

Prvý nás opustil prozaik Vincent Šikula. O jeho veľkosti sme vedeli mnoho za života, no skutočne je viditeľná až z odstupu. Spomínam si na prvé, prípravné zasadnutie redakčnej rady, keď so slzami v očiach vítal príležitosť podieľať sa na práci v časopise, lebo - ako sám priznal - „cíti výčitky svedomia, že aj on neurobil dosť pre duchovnú a kultúrnu obrodu Slovenska“. Čím viac sa blížil jeho odchod, tým viac sa skláňal k zemi, spokornieval a jeho múdrosť nadobúdala impozantné rozmery, ba i sám sa začal podobať na Sokrata.

Odišiel i nestor slovenskej archeológie, náš drahý Belo Polla. Až do ostatných dní som mu nosieval svieže vydanie Kultúry domov, lebo mu už bolo ťažko obiehať novinové stánky, veď mu boli privysoké aj schody do ružinovského kostola. Kultúru čítal priam vedecky precízne - verím, že sa v pozostalosti zachovali všetky ročníky, tak bohato popodčiarkované a opoznámkované na poliach.

Opustil nás aj herecký génius Gustáv Valach, ktorý po celý život neochvejne stál za slovenským národom a Cirkvou. Jeho náročný polemický duch rozvášňoval diskusie, ale tie vždy viedli k vyššej kvalite. Prichádzal na každé stretnutie pripravený odovzdať ostatným novú, originálnu ideu, a jeho idey, verte, boli také monumentálne ako jeho zjav, herecké majstrovstvo či povaha.

Vyprevadili sme aj spisovateľa Laca Ťažkého, ktorý spolu s Valachom, Evou Kristínovou či básnikmi Milanom Rúfusom, Viliamom Turčánym a Štefanom Sandtnerom, ale aj Pavlom Straussom a Ladislavom Hanusom, patrili k nosným stĺpom slovenskej klenby nášho kultúrneho chrámu.

Ani Valach, ani Ťažký neboli oficiálne členmi redakčnej rady, ale to treba považovať skôr za formálny nedostatok. Lebo Kultúru podporovali a držali jej chrbát.

A 2. apríla sme sa rozlúčili aj s Antonom Hlinkom.

Bol to prototyp vzdelaného, priateľského, chápavého a odvážneho kňaza, náročného viac na seba ako na iných, vynikajúceho kazateľa, briskného glosátora verejného života, stúpenca a odhodlaného podporovateľa prirodzeného práva slovenského národa na svoj zvrchovaný kultúrny a politický život.

Práve toto posledné, neochvejný postoj v otázkach obnovy Slovenskej republiky, mu paradoxne spôsobilo najviac príkoria. Odporcovia štátnosti mu nemohli zabudnúť, že neváhal o polnoci 1. 1. 1993 prísť na hlavné námestie v Bratislave a pred mnohotisícovým davom predniesť nádhernú modlitbu za Slovenskú republiku v minúte jej nového, demokratického a ústavného spôsobu obnovy. Stal sa pre nich brvnom vo vlastnom oku a toto brvno si nosia doteraz. Darmo sa dnes, keď už sa nemôže brániť, k nemu farizejsky hlásia. Nedá sa zabudnúť, že jedným z prvých aktov nástupu Dzurindovej vlády roku 1998 bolo vypoklonkovanie otca Antona Hlinku, neochvejného bojovníka za slobodu svedomia počas totality a rovnako neochvejného stúpenca práv svojho národa, zo všetkých verejnoprávnych médií, ba i jeho vytláčanie z kostolov. Uskutočnilo sa proti nemu toľko intríg a pokusov diskreditovať ho za každú cenu, o ktorých sa mi na tomto mieste bridí aj písať, že akékoľvek dodatočné chválospevy premieňajú a ešte dlho budú premieňať na popol a prach.

Takí sme už po staročia, závistliví a neprajní k najlepším z nás. Toto vnútorné prekliatie trvá po generácie. V jedinom okamihu sme schopní ľutovať krivdy napáchané našimi predkami na svojich geniálnych súčasníkoch a zároveň páchať krivdy nové, posmievať, hanobiť, znižovať dôstojnosť každého, kto odmieta vyť s vlkmi, kto má odvahu vyjsť s nahou pravdou oproti svorkám ako baránok.

Cynici zvyknú tvrdiť, že bez Judášovej zrady by nebolo Ukrižovania, Zmŕtvychvstania, teda ani Spásy.

Áno, je to tak.

Ale je smutné povyšovať príčinu nad následok. Je zvrátené chváliť zradu, hoci jej dôsledkom bolo to jediné, čo ospravodlivilo naše viny, áno, hádam aj tie Judášove.

TEODOR KRIŽKA

Nehoráznosť

Návrh zákona o používaní jazykov národnostných menšín, ktorý sa dnes snaží pretlačiť v slovenskom parlamente strana Most-Híd sa nedá nazvať inak ako nehoráznosť.

Týmto „Apponyiho „ zákonom v Bugárovej modernej verzii by sa zaviedla na značnom území Slovenska s drvivou slovenskou väčšinou úradná dvojjazyčnosť, diskriminácia slovenskej väčšiny v zamestnaní, plytvanie peňazí daňových poplatníkov a v konečnom dôsledku jazykový Babylon, ktorý by následne mohol vyústiť do rozpadu Slovenska.

Paradoxom je, že uhorsky zákon z roku 1868 o používaní jazykov menšín povoľoval silne obmedzene používanie slovenčiny, ak aspoň 20 obyvateľstva patrilo k „menšine“ (ani jedno ani druhé sa ale v praxi nedodržiavalo). Teda nijakých 15 percent a nijaká faktická úradná dvojjazyčnosť, ako to požaduje Most- Híd, z ktorého už dnes zostal iba Híd. Navyše podľa tohto nového „zákona „ by napríklad v Rusovciach, ale možno aj v Čunove, Jarovciach alebo v Podunajských Biskupiciach fyzickú osobu - podnikateľa pokutovali, ak by odoprel príslušníkovi menšiny právo na poskytnutie informácie v jeho materinskom jazyku.

Nie je Pravda, že by sa navrhovaný (a už aj slovenskou vládou schválený) zákon v prípade maďarskej menšiny týkal iba dvoch obcí. Išlo by o niekoľko desiatok obcí. A v závislosti od sčítania obyvateľstva by zákon mohol platiť v takých okresných mestách ako Lučenec, Levice, Šaľa alebo Senec. Väčšina „slovenských“ médií neinformuje o faktoch alebo zavádza. Niekedy je za tým neinformovanosť alebo neznalosť, ale pravdepodobne často ide o úmyselné zavádzanie.

Otázka je, prečo sa väčšina médií správa protislovensky?

Žijem dlhé roky vo Francúzsku. Francúzština je úradný jazyk a podľa zákona všetci občania sú Francúzi (nationalite francaise). BODKA! Bretónci, Alsasania alebo Provensalci môžu len snívať o právach ktoré menšinám poskytujeme na Slovensku. Ich jazyky sa používajú viac-menej iba na folklórne účely. Francúzsko jednoducho odporúčania Rady Európy, Benátskej komisie alebo vysokého komisára OBSE pre národnostné menšiny neberie do úvahy.

Netvrdím, že sa máme správať k menšinám podobne ako vo Francúzsku. Tiež uznávam, že sú krajiny, kde menšiny môžu mať trochu viac práv oproti Slovensku. Ale napríklad práva Slovákov v Maďarsku sú absolútne neporovnateľné s právami Maďarov v Slovenskej republike. A v ľubovoľnom medzinárodnom porovnaní Slovenská republika obstojí veľmi pozitívne.

Súčasný platný zákon s 20 percentnou hranicou a s právom čiastočného používania jazyka menšín v niektorých prípadoch (nie úradnú dvojjazyčnosť) na úrovni obce (ale nie mestských štvrtiach Bratislavy a Košíc) sa v čase jeho prijatia prezentoval ako historický kompromis. Dnes ten istý Bugár chce urobiť zo svojho kompromisu novy kompromis. Až do momentu, keď sa jedného dňa zobudíme opäť na tzv. Felvidéku s maďarčinou ako jediným úradným jazykom.

Vo svojom profesionálnom živote som stretol veľa Maďarov z Maďarska. Boli to v drvivej väčšine vzdelaní, slušní a inteligentní ľudia. Vyznačovali sa ale pocitom krivdy spáchanej na Maďarsku nespravodlivým odtrhnutím 2/3 „ich územia“ po Trianone a presvedčenosťou, že táto krivda sa jedného dňa napraví. Jeden dokonca v mojej prítomnosti tvrdil Holanďanovi, že Maďarsko má nielen krásne nížiny, ale aj hory - Vysoké Tatry. Ďalší mi v roku 1992 povedal, že po odchode Čechov a po pripojení k Maďarsku nám Slovákom Maďari dajú autonómiu. On to skutočne myslel úprimne, aj tomu veril. Priznal, že v čase Maďarska pred prvou svetovou vojnou sa k nám nesprávali najlepšie. Dodnes sme kamaráti, lebo inak je to dobrý a slušný človek.

Hlavný problém je, že v Maďarsku sa deti v školách učia o tom, ako keby tzv. Veľké Maďarsko stále existovalo. Podotýkam: Maďarsko nie Uhorsko. Pokiaľ sa toto nezmení, stále budú vyrastať noví Orbánovci. V mnohých krajinách sveta národnoštátne záujmy často splývajú so súkromnými záujmami vládcov. Na druhej strane v krajinách ako USA, Japonsko, Francúzsko, Veľká Británia alebo Švajčiarsko sa vedia politické strany dohodnúť na národnoštátnych záujmoch bez ohľadu na politickú príslušnosť.

Čo bráni takejto dohode v situácii, keď z juhu sa ozývajú čoraz častejšie hlasy o revízii Trianonu a aj kroky, ktoré by v príhodnej medzinárodnej situácii viesť k zmenám politickogeografického usporiadania?

Precedensy sa už stali. Ale máme aj naše historické ponaučenie z Mníchova a z Viedenskej arbitráže.

Keď niekto povedal rok pred týmito udalosťami, čo sa môže stať, vysmiali ho, že zbytočne starší. A navyše sme vraj mali spoľahlivých spojencov. Mali sme? Kde sa berie tá viera, že svet sa nemôže zmeniť? Zmena je súčasť života. Múdry sa učí na chybách druhých. A hlupák sa nenaučí nikdy. Treba sa jednoducho pripraviť na všetky eventuality, ktoré sa môžu stať. To nie je strašenie. Nazýva sa to spoľahnúť sa na zdravý sedliacky rozum, ktorý by Slováci mali mať. Schopnosť byť pripravený na všetko je tiež princíp, ktorý sa učí na všetkých ekonomických univerzitách sveta. Je aj iná dôležitá vec. Pre koho je výhodná súčasná nenávisť Slováka voči Slovákovi? Prečo nám ju vnucujú mnohé neslovenské a protislovenské média?

Divine et impera. Rímske Rozdeľuj a panuj má trvalú platnosť.

Slovensku netreba Bugárov „Apponyiho“ zákon. Ani žiaden nový tzv. kompromis. Netreba rozoštvávať ani slovenských Maďarov ani Slovákov. Slovensko potrebuje väčšinovú vládu bez SMK ale aj bez Hídu. Je to možné, veď vyberať sa dá zo strán, ktoré predstavujú 90 percent voličov. Je to jednoduché. Len sa treba povzniesť nad vlastnú hašterivosť, závisť a myslieť v prvom rade na Slovensko.

DEZIDER ŠTEFUNKO

Autor je pracovník OSN

Ešteže prišli...

Ešteže prišli tohoročné majstrovstvá sveta v ľadovom hokeji, prvýkrát i na Slovensko! Majstrovstvá však v skutočnosti „neprišli“, to sa predsa len tak hovorí. Skutočnosť je taká, že medzinárodná komisia posúdila náš projekt prípravy a organizácie tohto veľkého športového podujatia (najväčšieho v histórii samostatného Slovenska) ako vyhovujúci a my tak máme šancu dokázať svetu, že sme nielen ochotní, ale najmä schopní zorganizovať podobné podujatie na patričnej úrovni a zviditeľniť tak Slovensko v celosvetovom meradle.

S blížiacim sa termínom otvorenia šampionátu sa však neustále vynorili v našich médiách nové a nové informácie o tom, čo všetko bude zaručene zlé, škaredé, zanedbané a nezorganizované. Iba zástupcovia medzinárodnej hokejovej federácie z času na čas pricestujú, obzrú si štadióny, skontrolujú stav príprav podľa dohodnutého harmonogramu, následne vyjadria (verejne) maximálnu spokojnosť a zasa odcestujú.

A obyčajný človiečik tu doma zostáva zmätený. Veď televízia predsa nemôže klamať! V každom prípade nás už vnútorne nahlodáva myšlienka, či náhodou predsa novinári nemajú pravdu, či nepôjde o medzinárodnú blamáž, a tak sa tešíme pre istotu už trocha menej...

Nechystám sa riešiť úroveň služieb v niektorých ubytovacích zariadeniach, adekvátnosť použitia prostriedkov pri modernizácii hokejovej haly či aktuálny stav verejných priestranstiev. Veď o tom sa už popísalo dosť a ešte sa zaručene i dosť popíše. Navyše väčšina z nás to ani veľmi nemôže ovplyvniť, je to dané množstvom rôznych determinantov, od historických cez mentálne, až po politické.

Mňa však veľmi teší celkom iný rozmer tejto športovej udalosti. Totiž chvíľková strata hanby za prejavy vlastenectva, spolupatričnosti a najróznejších verejných prejavov národnej hrdosti. Samozrejme, nebyť už spomenutého, takpovediac rutinného, ohovárania Slovenska zo strany väčšiny „našich“ žurnalistov, bol by tento potešiteľný fakt a jeho efekt azda ešte omnoho výraznejší. Ja však ďakujem Prozreteľnosti aj za túto úroveň.

Keď píšem tieto riadky, je ešte takmer mesiac do prvého zápasu na MS, teda ešte ani len netušíme, ako obstoja naši chlapci v ťažkej medzinárodnej konkurencii na športovom poli, avšak každodenne ma už cestou do práce predbehne niekoľko áut, na ktorých vejú štátne symboly Slovenska. Ľudia sa odrazu neostýchajú prechádzať sa po meste v dresoch s dvojkrížom na hrudi, víta nás „slovenská“ výzdoba na verejných priestranstvách, húfy žiakov po skončení vyučovania zdobia šály a tričká s národnou tematikou a na pošte hneď za sklom sa na mňa usmievajú upomienkové predmety, perá, náramky či kľúčenky so slovenským znakom.

Keď toto všetko vidím, vzdychnem si spokojne v duchu: „Ešteže prišli!“

To, čo bolo ešte pred mesiacom-dvoma prejavom extrémizmu, nacionalizmu a ešte kadečoho iného, je odrazu akési samozrejmé či dokonca žiaduce. A tak mám po dlhšom čase opäť pocit, že ten náš zápas o národnú identitu a tiež spolupatričnosť nie je prehratý. Potrebujeme však impulzy. Napríklad i tento hokejový. Akoby to niekde hlboko v nás iba driemalo ako medveď, ktorý sa v pravidelných intervaloch (v jeho prípade na jar) prebudí a vyjde zo svojho brloha, aby demonštroval svoju silu a majestát. V prírode je však tento pomer opačný. Zatiaľ čo skutočný medveď je väčšiu časť roka „prebudený“, náš medvedík chradne a rok čo rok sa obávam, či sa ešte vôbec zobudí. Už niekoľkokrát ma veru poriadne vystrašil, keď prespal naraz aj niekoľko sezón a potom, akoby zázrakom, opäť precitol.

A tak, vždy, keď sa mi naskytne možnosť, utečiem z nášho „civilizovaného sveta“ do miest, kde sa ten náš vyziabnutý maco vyskytuje a prikrmujem ho čo mi sily stačia. Robím tak verejne i napriek tomu, že cestou k jeho brlohu sa doslova predieram pomedzi výstražné tabule „ochranárov“, ktoré informujú, že kŕmiť tohto živočícha je trestné. Vraj je napadnutý nevyliečiteľnými chorobami a bude tak lepšie, ak ho necháme pomaly zahynúť.

Hoci nijako neholdujem porušovaniu zákonov, v tomto prípade som neoblomný a porušujem, čo sa len dá. Toho medveďíka totiž poznám osobne, vyrastal som s ním a obľúbil som si ho. Viem, že chýry o jeho chorobách nie sú pravdivé. Tak ako ja kŕmili ho predtým i moji rodičia a predtým zasa ich rodičia...V podstate kedysi sa oň starali takmer všetci a tomu zodpovedal i jeho výzor. Občas to možno niekto i prehnal, avšak po celé tie roky to bol prevažne zdravý, silný a prenádherný kus!

Na jednej strane je smutné, že potrebujeme relatívne lacné podnety zvonka, aby sme si uvedomili, čo máme naozaj vo svojom vnútri a ešte smutnejšie, že potrebujeme športový úspech, aby sme sa aspoň chvíľu „povinne“ nemuseli hanbiť za svoj pôvod, svoje symboly, za svoju dedovizeň a silný (hoci toho času značne podvyživený koreň)... To, čoho majú iní na rozdávanie, my zúfalo hľadáme, akosi podvedome, aspoň v rozsahu nevyhnutnom na prežitie. Potrebujeme športový úspech, hoci v tomto prípade len očakávaný, aby sme zistili, kto vlastne sme. Žiaľ, aj to iba na chvíľu. Iba na čas, kedy opäť pominie ten huriavk okolo našich majstrovstiev sveta. V každom prípade však chcem zakričať: „Pánboh zaplať aj za to!“ Prišli totiž práve v čase, keď čelíme opäť novej vlne útokov na náš jazyk, kultúru, morálku a tiež na veľké osobnosti našich dejín. Azda nám teda trošku pomôžu. Ešteže prišli!

Aby som nezabudol: Chlapci, držíme vám prsty!

JÁN KŠIŇAN

Kresba: Andrej Mišanek

Marián Klenko

Nezamestnanosť absolventov vysokých škôl

Ministerstvo školstva SR zverejnilo prehľad nezamestnaných absolventov vysokých škôl. Zverejnené údaje zachytávajú podiel nezamestnaných absolventov k 30. septembru 2009 k počtu absolventov konkrétnej vysokej školy v rokoch 2008 a 2009. Prehľad zahŕňa len absolventov denného štúdia, ktorí sú mladší ako 26 rokov. Zverejnené údaje nepostihujú externých študentov.

Publikovaniu údajov o tom, ako sa absolventi jednotlivých škôl dokážu uplatniť na trhu práce, predchádzala diskusia o kvalite univerzitného vzdelávania. Objektívne treba povedať, že absolventská miera nezamestnanosti nemá vo väzbe na hodnotenie kvality škôl rozhodujúcu vypovedaciu hodnotu. Tú možno zistiť len posúdením viacerých štandardov a kritérií, ktorých indikátorom nie je (len) absolventská miera nezamestnanosti.

Sledovanie nezamestnanosti má napriek tomu zmysel, lebo vypovedá o ponuke a dopyte na trhu práce s ohľadom na perspektívu vysokoškolského štúdia. V niektorých prípadoch však nemusia byť zistené údaje smerodajné. Príkladom je štúdium poľnohospodárskych a lesníckych vied. Podľa zverejneného zoznamu sa študujú na troch univerzitách. V spomínaných vedách mali spolu 2 569 absolventov, pričom na jednej zo škôl študovalo viac ako 90 percent z nich. Z počtu 2 324 študentov príslušnej školy a zamerania zostalo bez práce 287 absolventov. Ak by sa dalo poľnohospodárske a lesnícke zameranie študovať na viacerých vysokých školách, potom by sa nezamestnaní absolventi rozložili medzi viacero univerzít. Tak, ako je to, napríklad, v ekonomických vedách. Nemožno teda usudzovať, že absolventi školy sú vystavení väčšiemu riziku nezamestnanosti len preto, že študujú na danej univerzite!

Uplatnenie absolventov sa dá podstatne objektívnejšie sledovať z hľadiska študovaného odboru. Netreba si zakrývať oči pred skutočnosťou, že veľká časť absolventov, ktorí nepracujú v študovanom odbore, tak konajú z dôvodu nízkeho dopytu o daný typ profesie. Z inštitucionálneho hľadiska to znamená, že univerzitné pracoviská produkujú vo vybraných odboroch väčší počet absolventov, aký sa dokáže uplatniť na trhu práce. Tradične sa v tomto kontexte spomínajú absolventi spoločenských vied. Vyštudovaní právnici, politológovia, absolventi filozofických či pedagogických smerov. Prirodzene, spoločnosť potrebuje odborníkov vzdelaných aj v týchto odboroch, problematická je otázka optimalizácie ich počtu. Ako v iných oblastiach, aj tu je rozhodovanie ponechané na trh. Univerzity reagujú na zvýšený záujem zo strany záujemcov o štúdium. Systém financovania je nastavený tak, že sa od neho odvíja výška dotácií. Pre súkromné školy sú poplatky za štúdium otázkou ich prežitia. Následné uplatnenie je ponechané na schopnostiach absolventa - podľa zaužívanej premisy: každý je zodpovedný sám za seba.

Ani údaje o nezamestnanosti z pohľadu študovaného odboru nemusia byť presné. Absolventi neraz pracujú v odlišnej oblasti, akú študovali na vysokej škole. Nemusí to byť len z dôvodu, že sa vo svojom odbore nedokážu uplatniť, ale aj preto, že dávajú prednosť lepšie plateným profesiám. Samostatnou kapitolou je odchod kvalifikovaných odborníkov s vysokoškolským vzdelaním do zahraničia. Takéto prípady môžu vyvolávať dojem, že štát zbytočne vynakladá prostriedky na ich prípravu. Pozornosť si vyžaduje iný (pedagogický) aspekt tohto problému: niektorí uchádzači sa rozhodnú študovať príslušní smer veľa ráz s vedomím, že v ňom nebudú pracovať. Záujem o výkon profesie by pri tom mala byť prirodzeným predpokladom na jej školskú prípravu. V opačnom prípade sa môže stať (s ohľadom na kapacity škôl), že pred jej bránami zostanú tí, ktorí by študovali a následne pracovali v odbore aj za cenu nižšej odmeny za vykonanú prácu.

Tabuľka 1.: Absolventská miera nezamestnanosti podľa skupín študijných odborov

Absolventi vysokých škôl		Absolventská miera nezamestnanosti	Študijný odbor
Ukončili štúdium v r. 2008 + 2009	Evid. nezamestnaní k 30. sept. 2009	Sept. 2009/ukončili št. v r.2008+2009	
počet	počet	%	
4 908	417	8,5	Prírodné vedy
18 324	1 187	6,5	Technické vedy
3 108	344	11,1	Poľnohosp. - lesnícke a veterinárne vedy
4 047	268	6,6	Zdravotníctvo
44 088	3 565	8,1	Spoločenské vedy
2 271	68	3,0	Kultúra a umenie
1 162	87	7,5	Vojenské a bezp. vedy
77 908	5 936	7,6	VŠ spolu

Spracované podľa údajov Ministerstva školstva SR (2011), zdroj: [illegible]

Od vysokoškolského štúdia sa očakáva, že pripraví kvalifikovaného odborníka pre konkrétnu oblasť. Ak teda chce ministerstvo sledovať zamestnanosť vo vzťahu k študovanému odboru, nestačí zisťovať len to, či je absolvent zamestnaný (kdekoľvek), ale aj to, či skutočne pracuje vo svojom odbore. Z praktického hľadiska treba povedať, že v súčasnej dynamicky sa meniacej spoločnosti je človek nútený niekoľko ráz za život zmeniť zamestnanie. Týka sa to aj profesie. Nemalo by však ísť o absolventov, keďže počet aktuálne prijímaných študentov by mal zohľadňovať aj očakávané trendy.

Stručný štatistický prehľad nezamestnanosti absolventov, založený na kvantitatívnych metódach zisťovania, nedokáže postihnúť ešte jeden zásadný fenomén. Pri získaní práce zohráva popri kultúrnom kapitále nezanedbateľnú úlohu sociálny kapitál. Teda kontakty a vzťahy jednotlivca a jeho rodiny v širšom sociálnom prostredí. V slovenských podmienkach, ktoré je výrazne poznačené korupciou je tento rozmer niekedy minimálne tak dôležitý ako dosiahnuté vzdelanie. Prirodzene, nehovoríme o obsadzovaní voľných miest vo výrobe, hoci aj v tejto oblasti je väčší dopyt ako ponuka, prípadne niektorých špecializovaných profesiách v sektore informačno-komunikačných technológií.

Zverejnený prehľad absolventskej miery nezamestnanosti neobsahuje údaje o externých študentoch. Ak rezort v budúcnosti zaradí do prehľadu aj externistov, mal by takéto dáta publikovať osobitne. Veľká časť externých študentov je spravidla už zamestnaná. V posledných rokoch uprednostňuje túto formu štúdia aj časť absolventov stredných škôl. Z existenčných dôvodov. Externí študenti pracujú v oblasti, kde môžu uplatniť nové vedomosti, ale nezriedka aj v inom odbore, ako si zvolili za predmet svojho štúdia. Vystáva otázka, čo ich k tomu motivuje? Snaha získať nové vedomosti, zapojiť sa do systému celoživotného vzdelávania, zvýšiť si kvalifikáciu a tak predpoklady na kariérny rast, alebo ide reflektovanie na módny trend univerzitného vzdelania?

Zverejnenie údajov o absolventskej miere nezamestnanosti ministerstvo oficiálne zdôvodňuje tým, že uchádzači o štúdium potrebujú pre správne rozhodovanie informácie o ďalšom uplatnení po skončení školy. Tieto informácie chce dokonca rozšíriť o údaje ohľadne mzdového ohodnotenia absolventov jednotlivých odborov. Zverejňovanie týchto štatistík pôsobí tak, akoby nové vedenie rezortu chcelo ovplyvňovať záujem uchádzačov o štúdium a čo je podstatné - touto cestou meniť aj štruktúru vyučovaných odborov. Nerobí to však otvorene, ale sofistikovaným spôsobom. Zverejňovanie spomínaných údajov pravdepodobne nebude mať vplyv na kvalitu vzdelávania, ale len na zníženie počtu študentov vybraných fakúlt.

Liberálne orientované vedenie rezortu sa tak spolieha na trh, teda nový dopyt zo strany študentov aj inovovanú ponuku zo strany škôl. Nedá sa vylúčiť, že ak aj dôjde k menšiemu záujmu o niektoré školy, resp. odbory, tak sa uvedená skutočnosť nemusí automaticky premietnuť aj na vyššom počte absolventov požadovaných študijných programov. Takých, o ktoré ja záujem na trhu práce. Zásadnú zmenu možno dosiahnuť len prostredníctvom ucelenej štátnej vzdelávacej politiky, ktorá je spojená so zmenami v oblasti legislatívy a financovania vysokých škôl. Štát by mal jasne povedať, v ktorých odboroch chýbajú absolventi a na ich prípravu (v päť až desaťročnom horizonte) nastaviť model financovania. Prirodzene, po dohode s vysokými školami a so zachovaním akademických slobôd.

Z hľadiska objektivity je potrebné uviesť, že k skvalitneniu vzdelávania chce rezort školstva dospieť prostredníctvom viacerých zmien. Nielen prostredníctvom zverejňovania spomínaných štatistických údajov. Ministerstvo zvažuje upraviť podmienky akreditácie tak, aby študijný odbor nebol postavený len na jednom garantovi, ale tíme odborníkov. Väčší dôraz sa bude klásť na autentický výskum. V celom procese majú zohrávať dôležitejšiu úlohu citácie v medzinárodne uznávaných periodikách. V tejto chvíli nie je zrejmé, ako sa bude posudzovať pracovisko vo väzbe na autora citácie, ak pôsobí na viacerých školách, čo v slovenských podmienkach nie je nič nezvyčajné. Otvorených otázok je viac.

Štatistické prehľady ohľadne nezamestnanosti absolventov vysokých škôl vyvolávajú diskusiu o efektivite vynaložených prostriedkov aj príprave absolventov. Organizovaná spoločnosť vytvára inštitúcie, prostredníctvom ktorých zabezpečuje svoju stabilitu a rozvoj. Osobitne od vysokých škôl sa očakáva, že budú pripravovať kvalifikovaných odborníkov, schopných riešiť špecifické problémy vo vybraných sektoroch národného hospodárstva. V systéme spoločenskej deľby tak majú vytvárať podmienky rozvoja pre širšie občianske spoločenstvo. V danom prípade platí, že výdavky na vzdelávanie, vedu a výskum predstavujú investície do budúcnosti štátu. Vzdelanie tak nie je len individuálnym kultúrnym kapitálom, ale aj významnou spoločenskou hodnotou.

Tabuľka 2.: Poradie vysokých škôl podľa absolventskej miery nezamestnanosti

Vysoká škola	Nezamestnaní absolventi (k 30. 9. 2009) v %
VYSOKÁ ŠKOLA VÝTVARNÝCH UMENÍ v Bratislave	0,3
AKADÉMIA OZBR. SÍL GEN. M.R.ŠTEFÁNIKA v L. Mikuláši	0,6
AKADÉMIA POLICAJNÉHO ZBORU v Bratislave	0,6
AKADÉMIA UMENÍ v Banskej Bystrici	1,9
VYSOKÁ ŠKOLA MÚZICKÝCH UMENÍ v Bratislave	2,5
SLOVENSKÁ TECHNICKÁ UNIVERZITA v Bratislave	3,9
VYSOKÁ ŠKOLA v Sládkovičove	4,2
UNIVERZITA KOMENSKÉHO v Bratislave	4,7
VŠ EKON. A MANAŽ. VEREJ. SPRÁVY v Bratislave	5,1
BRATISLAVSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA PRÁVA v Bratislave	5,6
EKONOMICKÁ UNIVERZITA v Bratislave	6,4
UNIVERZITS VETERIN. LEKÁRSTVA A FARM. v Košiciach	6,8
VŠ BEZPEČNOSTNÉHO MANAŽÉRSTVA v Košiciach	7,0
VYSOKÁ ŠKOLA MANAŽMENTU v Trenčíne	7,3
UNIVERZITA MATEJA BELA v Banskej Bystrici	7,4
SLOVENSKÁ ZDRAVOTN. UNIVERZITA v Bratislave	7,6
STREDOEURÓPSKA VYSOKÁ ŠKOLA v Skalici	7,8
UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA v Nitre	8,2
ŽILINSKÁ UNIVERZITA v Žiline	8,2
UNIVERZITA SV. CYRILA A METODA v Trnave	8,3
TRNAVSKÁ UNIVERZITA v Trnave	8,5
UNIVERZITA P.J. Šafárika v Košiciach	8,6
TECHNICKÁ UNIVERZITA v Košiciach	9,2
KATOLÍCKA UNIVERZITA v Ružomberku	10,1
TECHNICKÁ UNIVERZITA vo Zvolene	10,3
PREŠOVSKÁ UNIVERZITA v Prešove	10,7
UNIVERZITA J. SELYEHO v Komárne	10,9
BRAT. MEDZIN. ŠKOLA LIBERAL. ŠTÚDIÍ v Bratislave	11,1
SLOVENSKÁ POĽNOHOSPOD. UNIVERZITA v Nitre	11,3
TRENČIANSKA UNIVERZITA A. Dubčeka v Trenčíne	12,3
VYSOKÁ ŠKOLA MEDZIN.PODNIK. ISM v Prešove	20,0

Poznámka: Zverejnený zoznam vysokých škôl nie je úplný.

Spracované podľa údajov Ministerstva školstva SR (2011), zdroj: [illegible]

Reakcia

na stanovisko HÚ SAV, podpísané riaditeľom Slavomírom Michálekom (pripojil sa k nemu aj Miloslav Čaplovič, a Stanislav Mičev) SME 10. marca 2011

V súvislosti s odborným kolokviom Ferdinand Ďurčanský a jeho aktivity vo svetle slovenských dejín 20. storočia, ktoré zorganizoval Historický odbor Matice slovenskej 9. marca 2011 v Bratislave a správou o tomto kolokviu štatutár Historického ústavu SAV vydal stanovisko, v ktorom tvrdí, že táto správa „nezodpovedá obsahu kolokvia, kde odznelo omnoho viac kritických výhrad voči verejnej a politickej činnosti Ferdinanda Ďurčanského, než o jeho pozitívach“. Pravdou je, že v správe o kolokviu sa jasne hovorí, že sa tam „prezentovalo široké spektrum názorov na túto osobnosť slovenských dejín.“ Nie je tam ani jediné slovo, že Ďurčanský bol pozitívnou alebo negatívnou osobnosťou, lebo úlohou historika je posudzovať udalosti a osobnosti dejín a nie ich odsudzovať, tobôž nie z ideologických alebo politických hľadísk.

Ako je teda možné, že renomovaní historici posudzujú udalosti a osobnosti dejín podľa súčasných kritérií? Je to tým, že podvedome alebo vedome uznávajú prioritu práva a politiky pri interpretácii dejín. Ináč by vo svojom stanovisku nemohli napísať: „Princípy, ku ktorým sa Ferdinand Ďurčanský hlásil a ktoré v praktickej politike zosobňoval, sú v príkrom rozpore s demokratickými princípmi dnešnej Slovenskej republiky. Sme presvedčení, že v tomto spore nejde iba o osobu Ferdinanda Ďurčanského, resp. jeho busty, ale o sofistikovaný pokus ospravedlňovať totalitný režim vojnovej Slovenskej republiky.“ Nebolo vôbec zámerom kolokvia, na ktorom sa zúčastnili prevažne historici z Historického ústavu SAV, ospravedlňovať režim na Slovensku v rokoch 1939 - 1945 a ak v pokuse objektívne sa pozrieť na jednu osobnosť slovenských dejín, na politika, ktorý ovplyvnil slovenské dejiny 20. storočia, vidí niekto iba politické pozadie, zrejme nepochopil, o čo išlo v novembri 1989. Pluralita názorov, sloboda prejavu a sloboda historického výskumu predpokladá ako logický výsledok aj pluralitu v interpretácie dejín a možnosť slobodného nezaujatého posúdenia akejkoľvek udalosti a akejkoľvek osobnosti dejín, bez toho, aby historikovi niekto zapchával ústa, alebo vytrhával pero z rúk.

Je smutné že štatutári troch vedeckých inštitúcií vo svojom stanovisku s bohorovnou istotou prokurátorov neskúmajú osobnosti dejín, ale ich súdia: „Konštatujeme, že Ferdinand Ďurčanský nebol demokratickým politikom a svoje krajne nacionalistické názory, kryté údajnou ochranou národných a štátnych záujmov povýšil nad princípy demokracie a humanity.“ Aj z tejto krátkej citácie však jasne cítiť, že podľa nich subjektom slovenských dejín je Československo, a nie slovenský národ, ako by to malo prirodzene byť. Žiaľ, pri takýchto ich sklonoch treba vážne pochybovať o slobode vedeckého výskumu v týchto inštitúciách, ktoré by mali byť hlavnými pracoviskami pre spracovanie slovenských dejín.

PhDr. Peter Mulík, PhD.
Historický odbor
Matice slovenskej

Kresba: Andrej Mišanek

Ťažko byť Slovákom vo vlasti!

Rozlúčkový prejav Mariána Tkáča, predsedu Matice slovenskej, pri uložení rakvy s ostatkami Antona Hlinku do saleziánskej hrobky v bratislavskom Ružinovskom cintoríne

Vážené smútiace zhromaždenie, rodina saleziánov, Slováci a Slovenky!

Žijeme časy odchodov vzácnych našich veliká-nov do večnosti. Jeden po druhom odchádzajú do slovenského neba a tu, na slovenskej zemi, ostáva pusto. Pusto bude aj po donovi Antonovi Hlinkovi. Po jeho hlase slobody a nádeje, ktorý sme v čase neslobody dychtivo počúvali zo zahraničných rádií a po roku 1990 aj hlase z našich rádií, volajúcom po duchovnej obrode spoločnosti, národa a cirkvi.

Bol naším prorokom volajúcim po obnove, po zmene, po odstránení nánosov zla, čo sa nalepili na každého z nás a poznačili celú slovenskú spoločnosť.

Otec Anton Hlinka ako skutočný kresťan a vlastenec otváral oči mnohým blúdiacim. Bol jedným z mála ľudí, čo vedeli s odvahou pomenovať veci pravými menami.

Bohu vďaka za takého kňaza a človeka, odvážneho analytika národa, jeho neduhov a deficitov, ktorý dlho žil mimo vlasti, ale napriek tomu nezmieriteľne kritizoval odrodilectvo, ktorý vedel, ako ťažko byť Slovákom v cudzine a bol prekvapený, že rovnako ťažko možno byť Slovákom vo vlasti!

Profesor Anton Hlinka spolupracoval s Maticou slovenskou a bol ocenený viacerými matičnými poctami. V mene Matice slovenskej mu ďakujem za všetky jeho len ťažko vyjadriteľné zásluhy za vlasť v historickom čase jej dozrievania.

Miloval Slovensko a vyjadril to aj v modlitbe, ktorú predniesol pri vzniku Slovenskej republiky 1. januára 1993: „Nesmrteľný vládca čias, prebývaj s nami, buď v tejto krajine doma ako náš prozreteľný Otec a pomocník v každej núdzi. Daj vládcom tejto krajiny Ducha múdrosti a prezieravosti, spravodlivosti a nezištnosti, obetavosti a pevnosti, daj občanom tejto krajiny Ducha bratstva a znášanlivosti, vzájomnej úcty a pomoci, svornosti a tolerancie. Buď naším Bohom a my budeme Tvojím ľudom.“

Zaiste bude u Boha orodovať za náš národ aj naďalej a prosiť za múdrosť a svornosť pre nás, ktorí tu ostávame.

Nech mu dá Pán večnú slávu!

2. apríla 2011

Snímky z pohrebu dona Antona Hlinku v Katedrále sv. Martina v Bratislave dňa 2. 4. 2011 a z uloženia jeho ostatkov do krypty saleziánov. Dole rozlúčka Mariana Tkáča, predsedu MS. Július Binder (vpravo dole) vyprevádza svojho priateľa

Foto: Teodor Križka

Zasvätiť sa Bohu nebolo pre mňa ťažké

Hosťom redakcie je emeritný arcibiskup Mons. Ján Sokol

- Vaša excelencia, otec arcibiskup Sokol, 18. apríla 2011 uplynú dva roky od vášho uvoľnenia z postu arcibiskupa. Svätý otec Benedikt XVI. vyhovel vašej žiadosti. Ako a čím dnes žijete?

JÁN SOKOL: - Žijem veľmi pokojne, až na to, že zápasím s časom. Venujem sa svojej duši, dokonca viac ako predtým v aktívnej službe, stretávam sa s ľuďmi a pomáham im v ich duchovných, ale aj zdravotných problémoch, sprostredkúvam im lekársku pomoc. Prijímam návštevy a riešim ich problémy... To si vyžaduje veľa času a energie.

- Ako si spomínate na školské roky, na štúdiá?

JÁN SOKOL: - S radosťou. Najviac sa mi vnorilo do pamäti ovzdušie, aké panovalo v celej škole - úcta k profesorom, pekné vzťahy medzi študentmi, čomu napomáhalo vyučovanie náboženstva, riadne - dve hodiny týždenne.

- Čo dalo impulz, aby ste svoj život zasvätili Bohu?

JÁN SOKOL: - Zasvätenie Pánu Bohu nebolo ťažkým rozhodnutím. Bolo spontánnym pozvaním od Pána už v štvrtej triede gymnázia - terajšej deviatej triede, keď som si na vymyslené meno napísal list do malého seminára v Trnave, bez vedomia rodičov i pána dekana a kaplána, s ktorými som sa vždy v nedeľu stretával na fare. Prišla odpoveď, že s takým menom sa študent v malom seminári v Trnave nenachádza. Z listu nebolo jasné, o čo mi išlo. Ak chcem byť prijatý, mám napísať žiadosť. To som urobil opäť bez vedomia mojich rodičov i kňazov. Žiadosť prišla pred onou „barbarskou nocou“, kedy vzali saleziánov ako rehoľníkov poverených vedením malého seminára. Keďže ich vzali v spomínanej noci, niekto moju žiadosť poslal už na faru, a nie mne. Po litániách si ma zavolal pán dekan a povedal mi, že malý seminár bol zrušený, keďže rehoľníkov internovali, ale Pán Boh možno neskôr chce splniť moju túžbu, a tak sa napokon stalo.

- V pamäti si po celý život nosíme dátum vlastného narodenia. Aj štáty majú svoje pamätné dátumy. Ako si spomínate 14. marec 1939 a 1. január 1993?

JÁN SOKOL: - Zrod slovenského štátu by si mal každý roduverný Slovák zachovať v pamäti, ako 14. marec 1939, avšak so zlom, ktoré sa v tom čase udialo nemožno súhlasiť. Taktiež aj 1. január 1993. Rovnako by mal každý aspoň vedieť o vzniku samostatnej slovenskej cirkevnej provincie v roku 1977! Veď už táto udalosť je predzvesťou budúcich udalostí, že slovenský národ naplní svoje právo podľa medzinárodných zvyklostí a úspešne zavŕši svoje úsilie o zvrchovanosť a štátnu suverenitu. Svätý otec už roku 1977 vlastne potvrdil hranice Slovenska ustanovením samostatnej cirkevnej provincie.

- Áno, bolo to pred tridsiatimi štyrmi rokmi - zriadil pápež Pavol VI. Slovenskú cirkevnú provinciu. Bratislavsko-trnavská rímskokatolícka arcidiecéza, na ktorej čele ste stáli ako arcibiskup od 30. decembra 1977, zanikla 14. februára 2008 rozdelením na metropolitnú bratislavskú arcidiecézu a sufragánnu trnavskú arcidiecézu. K cirkevnej samostatnosti dopomohol Slovensku aj Gustáv Husák. Prekvapil vás takýto postoj od predstaviteľa oddaného komunistickej strane?

JÁN SOKOL: - Túžba slovenských katolíkov mať samostatnú slovenskú cirkevnú provinciu sa naplnila 30. decembra 1977 vďaka Svätému otcovi Pavlovi VI., ktorý nadobudol vzťah k Slovensku kontaktmi s Mons. Pavlom Hnilicom aj vďaka JUDr. Gustávovi Husákovi, ktorý si ako právnik uvedomoval dôležitosť tejto skutočnosti. Sídlo provincie malo byť v Bratislave, ale kvôli vtedajšej politickej situácii sa to uskutočniť nepodarilo. Žiaľ, provincia bola zriadená bez personálneho obsadenia. K obsadeniu došlo až 26. júla 1989, kedy som bol menovaný za arcibiskupa - metropolitu. Tým som sa stal po sv. Metodovi prvým jeho nástupcom! Vznikom východnej provincie v roku 1995 so sídlom v Košiciach na Slovensku vznikli dve provincie - západná a východná. Tento fakt zasa potvrdzuje, že som bol po sv. Metodovi de facto nielen prvým, ale aj jediným celoslovenským metropolitom.

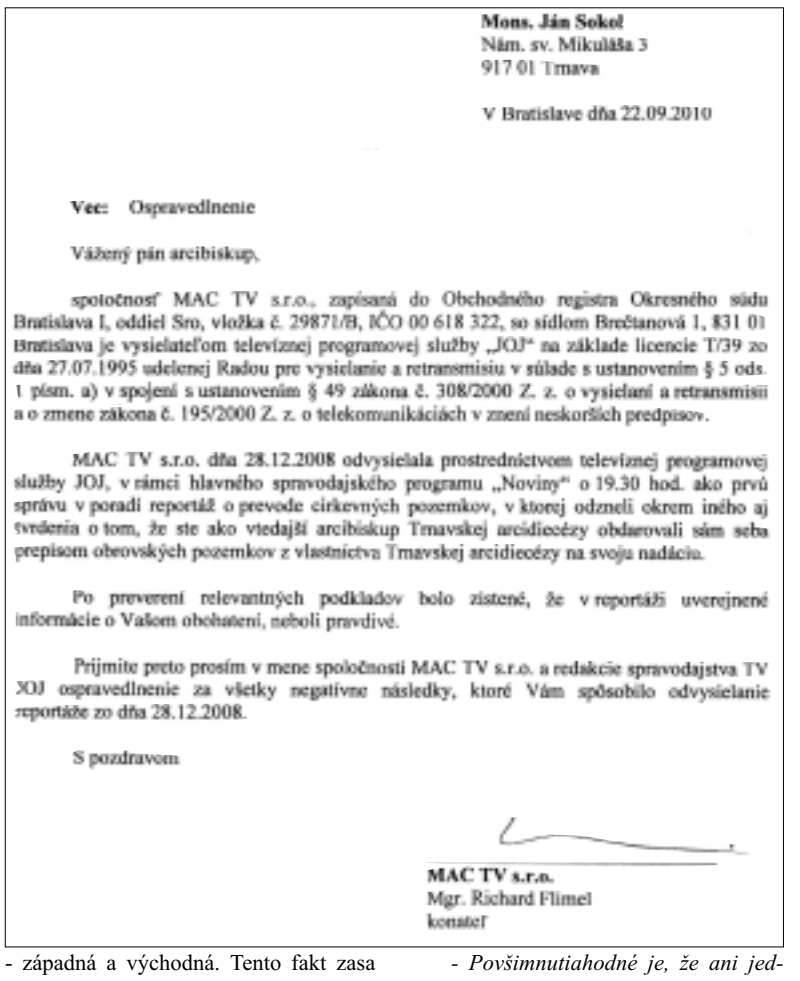

Mons. Ján Sokol
Nám. sv. Mikuláša 3
917 01 Trnava

V Bratislave dňa 22.09.2010

Vec: Ospravedlnenie

Vážený pán arcibiskup,

spoločnosť MAC TV s.r.o., zapísaná do Obchodného registra Okresného súdu Bratislava I, oddiel Sro, vložka č. 29871/B, IČO 00 618 322, so sídlom Brečtanová 1, 831 01 Bratislava je vysielateľom televíznej programovej služby „JOJ“ na základe licencie T/39 zo dňa 27.07.1995 udelenej Radou pre vysielanie a retransmisiu v súlade s ustanovením § 5 ods. 1 písm. a) v spojení s ustanovením § 49 zákona č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov.

MAC TV s.r.o. dňa 28.12.2008 odvysielala prostredníctvom televíznej programovej služby JOJ, v rámci hlavného spravodajského programu „Noviny“ o 19.30 hod. ako prvú správu v poradí reportáž o prevode cirkevných pozemkov, v ktorej odzneli okrem iného aj tvrdenia o tom, že ste ako vtedajší arcibiskup Trnavskej arcidiecézy obdarovali sám seba prepisom obecovských pozemkov z vlastníctva Trnavskej arcidiecézy na svoju nadáciu.

Po preverení relevantných podkladov bolo zistené, že v reportáži uverejnené informácie o Vašom obohatení, neboli pravdivé.

Prijmite preto prosím v mene spoločnosti MAC TV s.r.o. a redakcie spravodajstva TV JOJ ospravedlnenie za všetky negatívne následky, ktoré Vám spôsobilo odvysielanie reportáže zo dňa 28.12.2008.

S pozdravom

MAC TV s.r.o.
Mgr. Richard Flimel
konateľ

- To znamená, že od ustanovenia samostatnej cirkevnej provincie Slovenska de facto k uskutočneniu tohto zámeru došlo až po rokoch. A to všetko 1 100 rokov od ustanovenia sv. Metoda. Otec arcibiskup, čo bráni Slovensku objektívne posúdiť vlastné dejiny?

JÁN SOKOL: - Je isté, že ľud pod Tatrami túžil po samostatnej slovenskej cirkevnej provincii. Chvála Pánu Bohu, dožil sa toho. Ako sme povedali, 30. decembra 1977, žiaľ, vtedy ešte bez personálneho obsadenia. Preto musel ďalej čakať dvanásť rokov sedem mesiacov. Čo bráni Slovensku objektívne posúdiť vlastné dejiny? Tých príčin je viac, ale myslím si, že najväčšou z nich je skutočnosť, že tisíc rokov sme nemali vlastný štát. Väčšina ľudí tak stratila zdravé národné sebavedomie. Mnohí Slováci nepoznajú svoje korene. Prirodzená kontinuita sa neodovzdáva ani v rodinách, samozrejme, česť početným výnimkám, a žiaľ ani v školách. Počul som, že historici v súčasnej dobe spracovávajú dejiny Slovákov. Verím, že sa posilnia historici s objektívnym pohľadom na naše národné dejiny a pravda zvíťazí, ako som už predoslal. Konečne by sme mali pravdivé dejiny, ktoré sa budú učiť aj deti v školách. Ak sa táto snaha stane skutočnosťou, prispelo by to k ozdraveniu národného povedomia.

- 18. apríla tohto roku uplynie šesťdesiatštyri rokov od popravy prvého Slovenského prezidenta ThDr. Jozefa Tisa (1947). Poprava Božieho služobníka, prezidenta, Slováka... poprava človeka. Je to šesťdesiatštyri rokov chladu oficiálnych svetských i cirkevných miest, žiadna verejná ľútosť, ba ani súcit. Čo to znamená? Čo znamená v tomto prípade už viac ako polstoročie paralelný, jednostranný výklad dejín?

JÁN SOKOL: - Verím, že aj túto tragickú udalosť historici posúdia v súlade s pravdou pozitívnou i negatívnou, a nie podľa dobových mocensko-politických šablón. Verím, že napokon pravda zvíťazí...

- Povšimnutiahodné je, že ani jednému z dvoch režimov - predchádzajúcemu i dnešnému - Vaša osobnosť či už ako arcidiecézneho administrátora, biskupa alebo arcibiskupa „nehrala do kariet“. Čo sa podľa Vás skrýva za touto zvláštnou jednotou zdanlivo nezlučiteľných systémov?

JÁN SOKOL: - V minulom režime som bol stále tŕňom v oku vtedajšej moci. Stále niečo proti mne mali. Často ma predvolávali na políciu, ba aj mladých ľudí, ktorí boli so mnou v kontakte, zachytávali mi a cenzurovali poštu aj telefón. Najviac mi vytýkali, že sa venujem mládeži, mám kontakty s rodinami, s tajnou cirkvou, veľké aktivity a dlho sedávam v spovednici... Všetko vyvrcholilo roku 1965, keď sme vyhlásili možnosť prihlásiť deti v školách na vyučovanie náboženstva aj napriek tomu, že na kňazskej rekolekcii v Bratislave sa povedalo, že v Bratislave sa táto možnosť prihlásiť deti na vyučovanie náboženstva nevyhlási. Ja som na tej rekolekcii nebol, lebo som mal iné vážne povinnosti. Keď sa z nej vrátil dp. kaplán František Procházka a oznámil mi to, povedal som mu, že my takúto možnosť predsa len vyhlásime, ale nie v oznamoch, no na kázni. Kázali sme, že niektorí sa pýtajú, či je možnosť prihlásiť deti na vyučovanie náboženstva, a my sme potvrdili, áno, je taká možnosť v školách. Rodičia si potom pri podávaní prihlášky dali v škole na Českej ulici podpísať riaditeľovi aj kópiu o podaní prihlášky. O niekoľko dní vrčali telefóny a o nikoho z kaplánov nebol záujem zo strany vtedajších súdruhov, len o mňa. Cirkevný tajomník mi hovoril do telefónu, že ak sa to dokáže, bude žiadať najprísnejší trest. Nasledovalo ešte mnoho výsluchov, ale potom sa to akosi upokojilo. Chvála Pánu Bohu, po troch rokoch prerušenia vyučovania sa na školách začalo znova s vyučovaním náboženstva v Bratislave, za čo obviňovali mňa. 1. marca 1966 ma preložili z Bratislavy do Štúrova za kaplána. Nevedel som nič maďarsky, ale bol som spokojný, i keď to nebolo ľahké. Po Veľkej noci, začiatkom apríla, ma prišiel navštíviť pán biskup ThDr. Mons. Ambróz Lazík a povedal mi, že to bol kompromis, lebo ma chceli zatvoriť a on im povedal, že ma radšej preloží. Súhlasili, ale žiadali čím ďalej od Bratislavy... Vtedajším súdruhom veľmi prekážala horlivosť a vernosť povolaniu a sv. Cirkvi.

Ešte horšia situácia bola keď ma Konzultori v tajnom hlasovaní, po smrti pána biskupa Mons. Júliusa Gábriša, zvolili za administrátora diecézy.

Podobné problémy boli aj pri menovaní za biskupa, štátni páni, nesúhlasili, ale Vatikán nakoniec dokázal svoj zámer presadiť.

Vernosť Cirkvi som si zachoval aj po páde totalitného režimu. Pravdaže, to nevyhovovalo mnohým vtedy a nevyhovuje niektorým ani v súčasnosti. V tom vidím „zvláštnu jednotu“ zdanlivo nerozlučiteľných systémov.

- Ako vnímate zmeny v Cirkvi po Druhom vatikánskom koncile? Mýlil sa, mal pravdu kardinál Ottaviani, keď na prvom zasadaní druhého vatikánskeho koncilu upozornil na nebezpečenstvo zavádzania zmien do ctihodného a stáročiami osvedčeného rítu i na to, že s rítmi Svätej omše nemožno zaobchádzať ako s kusom odevu, ktorý sa mení podľa vkusu každej generácie? Aký je Váš postoj k tradičnej liturgickej forme?

JÁN SOKOL: - Mojím krédom bolo „Sentire cum Ecclesia“, čo znamená vždy s Cirkvou ako matkou. A tú treba vždy počúvať a jej nariadenia plniť. A potom - nedať sa znechutiť nikým, ničím, dokonca ani sebou samým.

- Ako vnímate súčasnú situáciu v Cirkvi?

JÁN SOKOL: - Celý svet prežíva krízu. Najčastejšie sa hovorí o ekonomickej kríze. Ale tá je druhotná. Prameň krízy hospodárskej je v duchovnej kríze. Tá, ako vidíme, svet tlačí k zvlčilosti. Táto situácia má dopad aj na Cirkev. Nás musí posilňovať vedomie, že „brány pekelné ju nepremôžu“ a „neboj sa, malé stádo.“ Ja si myslím, že sú to všetko znamenia časov. Ale nikto si ich nevšíma... Je to celkom tak ako za čias Noemových...

- Otec arcibiskup, ani Vás oficiálna mienka - z časti iste i neoficiálna „nehladká po srsti“. Akoby sa dnešný človek zvrátene vyžíval v „popravách“ ľudskej dôstojnosti. Akoby modlitba OTČE NÁŠ „... a odpusť nám naše viny ako i my odpúšťame svojim vinníkom...“ nebola nám daná samotným BOŽÍM SYNOM a VYKUPITEĽOM. Kde sa stratila pokora človeka? Kde bázeň stvorenstva pred STVORITEĽOM?

JÁN SOKOL: Čo sa vo svete deje, na tom má isto veľkú zásluhu blahobyt a láska k peniazom. Tá láme aj tie najsilnejšie piliere ľudskej dôstojnosti a, žiaľ, aj viery. Mnohí ľudia žijú, akoby Boha nebolo.

- Ako vnímate „zákonitý humbug“ proti pamätníkom spätým s históriou Slovenska? A aké je prekvapivé ticho, ak po slovenskom území ktosi rozmiestňuje sochy pohŕdačov Slovákmi a slovenskosťou?

JÁN SOKOL: - Sme starobylý národ. Naša história siaha veľmi ďaleko, až do Veľkomoravskej ríše, ba omnoho ďalej... Nie je nijakou chybou kritizovať neúctu a bojovať proti nactiutŕhaniu človeka, tobôž majoritného národa, z ktorého vôle štát vznikol. Hovorím, treba vzbudzovať v ľuďoch hrdosť a sebavedomie. A, prirodzene, každý vandalizmus treba odsúdiť.

- Protislovenskému vodcovi Jánosovi Esterházymu, oslavovateľovi Hitlera, ktorý sa dokonca netajil ani svojimi antižidovskými postojmi a sám seba označoval za antisemitu... na košickej Hlavnej ulici 14. marca 2011 odhalili bustu! Otec arcibiskup, kde sa naraz ukrylo verejné odsúdenie?

JÁN SOKOL: - Je isté, že odhalenie tejto busty nie je v poriadku. Ale tí, ktorí sa o to pričinili, majú svoj zámer, a to celkom jasný, zaiste nie proslovenský... Medzi riadkami pri tejto udalosti sa dá veľmi veľa prečítať. Isto to urobili nie tolerantní ľudia, ale extrémisti. To nepridáva k dobru v slovensko-maďarských vzťahoch.

- Kto je človek? Čí sme, komu patríme? Raz slúžime hitlerovským, raz komunistickým, raz liberálnym... ideám. Neustále sa prispôsobujeme zlu, akoby v nás nebolo dosť osobnej statočnosti nahlas vyznať vieru. Naozaj sme - kam vietor, tam plášť? Prečo zanedbávame dobro a mlčky tolerujeme hrubé prestúpenia Božích prikázaní?

JÁN SOKOL: - Znovu zdôrazňujem, že nepoznáme svoje korene, a preto mnohí (alebo niektorí) akoby boli holubičím národom. Okrem toho, tisícročie bez vlastnej štátnosti má svoje negatívne dopady.

- Už vlani (2010) medzi bratislavskými veriacimi zašumela informácia zákazu(?!) slúženia sv. omší za Dr. Jozefa Tisa! Ako má veriaci chápať badateľný rozpor, disharmóniu prezentovaného a skutočného?

JÁN SOKOL: - Svätá omša sa môže slúžiť za každého zomrelého aj za každého živého. To, žiaľ, mnohí nevedia a aj preto majú svoje výhrady. A prečo nespievajú? Mnohým to nepríde ani na um. Nie je v tom teda nejaký zákaz, ale skôr ľahostajnosť.

Rozpor a disharmóniu treba chápať v dedičnom hriechu a jeho následkoch. Nás to však nemôže vyrušiť, lebo sa držíme Božieho Slova, ktoré nám jasne hovorí: „preto robte a zachovávajte všetko, čo vám povedia, ale podľa ich skutkov nerobte, lebo hovoria a nekonajú.“ (Mt. 23, 2 -3)

- Európa sa odkláňa od Boha. Do platnosti vstúpila Lisabonská zmluva (1. decembra 2009). Ako vidíte budúcnosť Slovenska, Európy, sveta?

JÁN SOKOL - Isteže, svet sa zmieta ako loď na rozbúrenom mori a atmosféra v ňom stáva sa čím ďalej dusnejšia. Ľudia vyhľadávajú súčasných Šalamúnov a chodíme si k nim po radu. Konzultujeme sociológov, filozofov, národohospodárov, vymýšľame nápravné systémy... A viac než Šalamún je tu... sám Kristus vo svojej Cirkvi so svojou náukou a sviatostnou silou! Počúvajme ho!!!

Zhovárala sa
ELENA KAPLANOVÁ

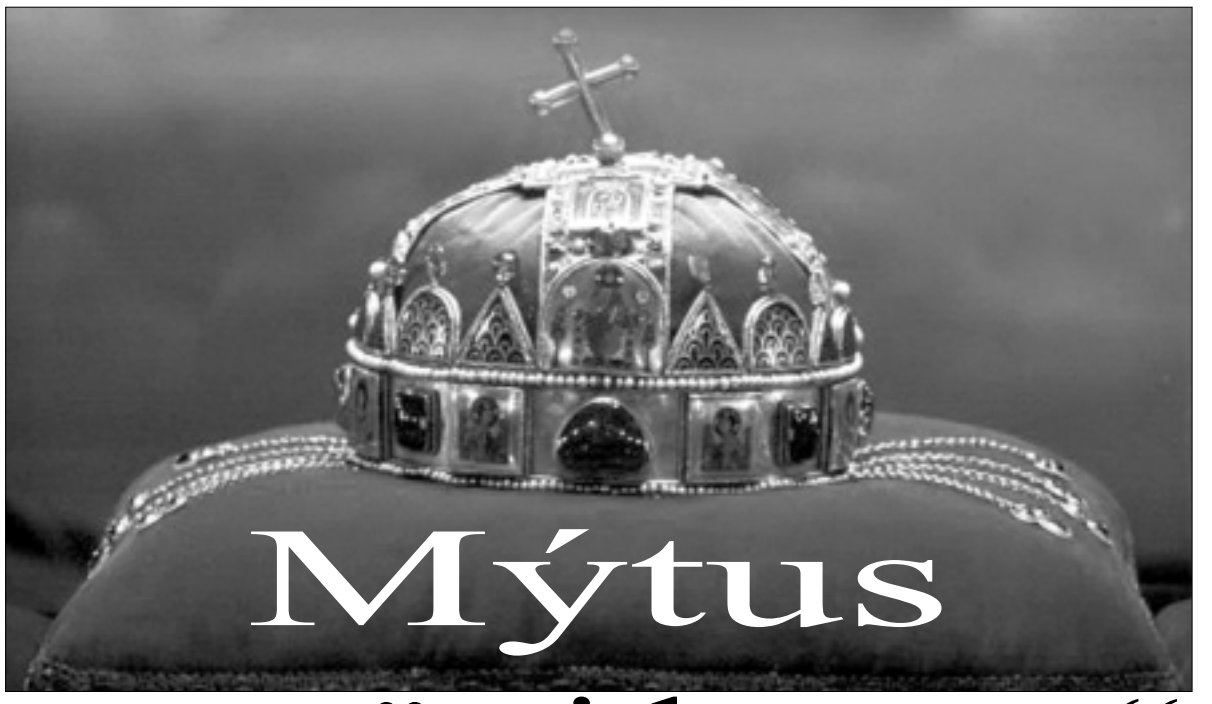

Mýtus o „svätej korune“

Vedecká spoločnosť pre zahraničných Slovákov v Bratislave uverejnila v roku 1944 zaujímavú publikáciu rumunského historika Iona Lupaşa: Mýtus o „svätej korune“, ktorú preložil z rumunčiny do slovenčiny Dr. P. Doval. Vedecká spoločnosť pre zahraničných Slovákov vydaním tejto publikácie dobovo reagovala na svätoštefanskú ideológiu, ktorá od roku 1920 tvorila základ politiky maďarského revizionizmu a iredenty zameranej predovšetkým proti územnej celistvosti Slovenska a Rumunska. Svätoštefanská ideológia bola jednou z hlavných faktorov politickej destabilizácie strednej Európy, nevyhnutne smerujúcej k vojnovému konfliktu. Z týchto dôvodov bola svätoštefanská ideológia opodstatnene odsúdená spojeneckými štátmi na Mierovej konferencii v Paríži (1946-1947) ako zločinecká ideológia. Preto na návrh česko-slovenského ministra zahraničných vecí Jana Masaryka bol do mierovej zmluvy s Maďarskom, podpísanej 10. februára 1947, zakotvený zákaz revizionistickej a iredentistickej politiky a propagandy svätoštefanskej ideológie. Napriek týmto skutočnostiam sa maďarská spoločnosť doposiaľ nedokázala vysporiadať s dedičstvom Trianonu a svätoštefanskej ideológie - jednotného a nedeliteľného Uhorska, mylne chápaného ako maďarský národný štát. Politickú „jednotu tisícročnej uhorskej vlasti“ v súčasnosti verejne demonštruje na území suverénnej Slovenskej republiky nedávno odhalená ideologizujúca jazdecká socha uhorského kráľa Štefana v Komárne, ako bezprostredný produkt svätoštefanskej ideológie. Puncovaným historikom z Historického ústavu SAV, a iným strážnym psom demokracie na Slovensku pritom vôbec neprekáža, že uhorský kráľ Štefan, nemohol byť korunovaný tzv. svätoštefanskou korunou a takisto nemohol mať na praporci dvojkríž na troch vŕškoch. Neprekáža im, že celé toto ideové poňatie jazdeckej sochy je úplne zhodné s duchom maďarského revizionizmu z 20. a 30. rokoch minulého storočia. A zdá sa, že im neprekáža ani to, že nová maďarská ústava sa opäť začína otvorene hlásiť k neblahému dedičstvu svätoštefanskej ideológie, čo je v zásadnom rozpore s medzinárodnými záväzkami Maďarska.

JÁN BOBÁK

Maďarské hyperkritické dejepisectvo veľmi dôsledne šíri tendenčné tvrdenie, že prvý panovník Uhorska, Štefan, menovaný aj svätý, dostal od pápeža Silvestra II. roku 1000 slávnostnú pápežskú bulu, ktorou sa mu udeľuje známa „svätá koruna“, titul „apoštolského kráľa“ a z toho vyplývajúce mimoriadne privilégiá cirkevno-právnej povahy. Toto tvrdenie sa dnes - vo svetle kritických skúmaní čiastočne aj maďarských dejepiscov vážnej vedeckej reputácie - javí ako neopodstatnené a nepravdivé. Nemožno totiž uviesť ani jeden dokumentačný dôkaz, prijateľný vedou, ktorý by svedčil o darovaní koruny a ešte menej dôkaz o udelení hodnosti „apoštolského kráľa“.

Takzvaná pápežská bula Silvestra II. totiž nie je nič iné než „jedinečný falzifikát svojho druhu“, ako sa to zdôraznilo aj v časopise Századok (A Szylveszter bulla a maga nemében páratlanul álló hamisítvány. Századok, 1901, s. 905)., vychádzajúcom v Budapešti, ešte pred 40 rokmi. Tento falzifikát zakladá sa na fikcii, že vraj pápež Silvester II. poslal uhorskému kráľovi Štefanovi korunu, aby sa mu revanšoval za rozhodnutie, na základe ktorého podvoľuje svoju uhorskú krajinu jurisdikcii a poslušnosti svätého Petra (in jus et oboedientiam Sancti Petri).

Fakt, že maďarská historická veda, ktorá si nárokuje na veľkú vážnosť a objektivitu, dala tomuto hrubému falzifikátu toľko hodnovernosti, možno vysvetliť - ako súdi aj bývalý profesor svetových dejín na peštianskej univerzite Gyula Lánczy - len „úplným nedostatkom kritického myslenia, čo typicky charakterizuje celý náš verejný život aj naše dejepisectvo“. Profesor Lánczy právom vyslovil podozrenie, že autor falzifikátu by sa mohol nachádzať v radoch uhorských katolíckych biskupov 17. storočia.

Na vedeckej diskusii, vyvolanej týmto podozrením, sa zúčastnil aj neskorší biskup dištriktu Oradea-Mare János Karácsonyi, ktorý roku 1891 napísal štúdiu pod názvom Szent István király oklevelei a Szylveszter bulla. Diplomatikai tanulmány. Budapešť 1891. Vrátiac sa k tomuto problému vo svojej ďalšej štúdii Ki koholta a Szylveszter - bullát?, uverejnenej v časopise Századok (1909), Krásconyi konštatuje, že falzifikát mal v skutočnosti slúžiť záujmom uhorského katolíckeho biskupstva v rokoch 1620 - 1644.

Už od polovice 16. storočia sa začala v kruhoch hierarchie maďarského katolíctva šíriť čudná koncepcia cirkevnoprávnej povahy: kráľ by mal mať právo nielen určiť budúcich biskupov na uprázdnené biskupské stolce, ale aj ich splnomocniť hierarchickou mocou, takže hneď po vymenovaní mohli by sa ujať svojej cirkevnej funkcie a len potom by si (formálne) vyžiadali od Pápežskej stolice zvyčajnú pápežskú benedikciu. Prijatie tejto cirkevnoprávnej koncepcie - sui generis - bolo im nanútené okolnosťami, nevyhnutnosťou, ktorá niekedy láme aj zásady zákonov. Mnohí z týchto, kráľom určených biskupov, si totiž nemohli ihneď vymôcť u Svätej Stolice svoje potvrdenie, a dosiahli ho až po dlhom čakaní. Na povrdenie uvedených snáh prispelo aj isté obdobie zo života svätého Štefana, o ktorom sa tvrdilo, že kráľovi Štefanovi údajne dala Svätá Stolica nielen právo politické dohľadu, ale aj právo duchovného vodcovstva katolíckej cirkvi v Uhorsku („Ecclesias Dei simul cum populis utroque jure ordinandis reliquimus“).

Je pravda, že pápež Inocent III., informovaný o tejto veci, nariadil roku 1201, aby tento pasus bol zo spomenutej hagiografie, ktorá sa čítavala vo všetkých katolíckych chrámoch Uhorska na deň svätého Štefana, potvrdeného Svätou Stolicou r. 1083 („amoto articulo, quo dicitur ipsum utroque jure de ecclesiis disponere postuisse“), vypustený. Toto pápežské nariadenie však nebolo rešpektované a tento hagiografický text sa naďalej čítaval v pôvodnom znení.

Využijúc túto okolnosť, Ján Tomkó-Marnavić, biskupský kandidát (narodený r. 1580 v Trogire alebo Šibeniku a zosnulý r. 1637 vo Viedni) na základe odporúčania Petra Pázmaňa kráľovi Ferdinandovi II., ktorý ho vymenoval za biskupa Bosny (1613), keďže nedosiahol pápežské potvrdenie, odcestoval do Ríma, kde zostal niekoľko rokov a rozličnými spôsobmi sa pokúšal vymôcť si pápežské potvrdenie za biskupa. Marnavić sa medzitým chopil aj myšlienky: vyhotoviť falzifikát pápežskej buly - podľa tvrdenia (historika) Jánosa Karácsonyiho - v roku 1635. Sfalšovanú bulu sa však počas svojho života neodvážil uverejniť, ale šikovne ju zašantročil do zbierky starých dokumentov učenca a milovníka antiky Atanasia Georgicea. V jeho pozostalosti ju našiel známy jezuita Melchior Inhofer, ktorý ju neváhal v roku 1644 publikovať v zbierke Annales Ecclesiastici Regni Hungariae. Je pravda, že taliansky právny poradca Rossi hneď po objavení tejto pápežskej buly vyslovil v roku 1660 svoju pochybnosť o jej hodnovernosti. Veľký počet falzifikátov rozličných diplomov, vyrobených Marnavićom, skúmal aj chorvátsky historik Ferdinand Šišić, profesor na univerzite v Záhrebe. (Výsledky jeho výskumov boli uverejnené v časopise Nastavni Vjesnik Kujina, IX., s. 395 - 407). Z týchto výskumov vysvitá, že Marnavić - aby dokázal, že nie je spoločensky nízkeho pôvodu, čo mu vyčítali jeho vrstovníci, ktorí ho prezývali aj Morlakom (čiernym Valachom) - rozhodol sa sfalšovať dokumenty, prostredníctvom ktorých dokazoval svoj šľachtický pôvod z rodu srbských despotov, spríbuznených aj s Jánom Huňadim, hrdinom kresťanstva z 15. storočia. A aby si získal priazeň aj Ferdinanda II., svojho protektora, ktorý ho vymenoval za radcu Viedenského dvora a biskupa Bosny, vybájil aj jemu vznešený rodokmeň, predstavujúc ho ako potomka cisára Konštantína Veľkého. Takto sa stal Tomkó-Marnavić veľmi zručným falzifikátorom.

Výsledky skúmaní záhrebského profesora Ferdinanda Šišića prinútili varadínskeho biskupa Jánosa Karásconyiho, aby sa vrátiť k uvedenej otázke a v Századoku (1913) publikoval štúdiu s príznačným názvom Világbolondító Tomkó János (Ján Tomkó, ktorý pobalamutil svet). Táto štúdia končí sa konklúziou: Keď nás mohol balamutiť tak dlhý čas touto falošnou bulou pápeža Silvestra, to nie je naša vina, lebo bula bola skutočne veľmi majstrovsky a s veľkým historickým aparátom vyhotovená ... Ale bolo by pre nás veľkou hanbou, keď už poznáme nielen páchateľa falzifikátu pápežskej buly Silvestra, jeho osobu a dôvody, ktoré ho k tomuto činu viedli - aby sme aj naďalej verili podvodom Tomkóa-Marnavića, ktorý pobalamutil celý svet. Na sfalšovanú pápežskú bulu Silvestra II. sa môžeme pozerať síce so zájmom, ale len ako na významné „corpus delicti“ dejepisectva 17. storočia, avšak ako dokument pre 11. storočie ju musíme zavrhnúť ako falzifikát, ktorý zatemňuje dobu svätého Štefana.

A hoci maďarskí historici by mali vziať na vedomie výsledky týchto historických výskumov, ktoré úplne objasnili okolnosti a tendencie tohto „jedinečného svojho druhu“ falzifikátu, predsa neštítia sa aj naďalej zavádzať svojich spoluobčanov - a často aj zahraničnú verejnú mienku - a odvádzať ju na falošnú cestu nepravdivej doktríny politického podvodu a mystifikácie o pôvode a duchovnej moci panovania vznešenej a slávnej „svätej koruny“.

Keďže sa vie, že pápežská bula Silvestra II. je falzifikát zo 17. storočia, je zrejmé, že ani titul „apoštolského kráľa“ a ani „svätá koruna“, o ktorej sa tvrdí vo falzifikáte (corona, quam mittimus), nemôžu byť pokladané za historické skutočnosti.

Samotný titul „apoštolského kráľa“ sa datuje až z 18. storočia, z dôb vlády Márie Terézie, ktorá na doplnenie lesku svojej cisárskej hodnosti - keďže spočiatku bola iba kráľovnou Uhorska - pokúsila sa posilniť si svoju autoritu pozdvihnutím náboženského kultu prvého uhorského kráľa, založiac Rad svätého Štefana (1764) a prostredníctvom mystickej doktríny svätej koruny začala si nárokovať na Sicíliu a Dalmáciu. Potrebné je však uviesť, že v roku 1756, keď pápež Klement XIII. sa nechal uprosiť, aby jej udelil titul „pápežského kráľa“, nechcel pripustiť žiadne historické zdôvodnenie tohto titulu. Pápež totiž pokladal argumenty, uvádzané ako historické, za nepresvedčivé a neopodstatnené. Márii Terézii a jej nástupcom síce udelil titul „apoštolského kráľa“, ale ako úplne nové privilégium. V prejave na konzistóriu svojich kardinálov, pápež Klement XIII. zdôraznil predovšetkým slávu, akú požíval dlhé roky sedmohradský hrdina Ján Huňadi (Hóman, B.-Gy. Szekfü: Magyar történet, zv. VI., s. 523). Hľa, ako sedmohradské hrdinstvo sa stalo historickým dokladom k poskytnutiu titulu „apoštolského kráľa“ Uhorska!

* * *

Ako sa javí tento problém vo svetle nových filologických a historických bádaní vzhľadom na pôvod a aktuálnu formu myšlienky „svätej koruny“? Slovenský básnik, historik a krajinský hodnostár Peter Révai, jeden zo strážcov svätej koruny, ako prvý (r. 1613) spozoroval, že nápisy na zlatej korune sú grécke a nie latinské. Jemu sa podarilo rozlúštiť meno Konstantinus. Podľa tradície vraj cisár Konštantín Veľký daroval jednu kráľovskú korunu pápežovi Silvestrovi I. a jeho nástupca, pápež Silvester II., údajne poslal v roku 1000 túto korunu Štefanovi.

Toto nepravdivé tvrdenie, ktoré nie je podložené žiadnym hodnoverným dokladom, sa v maďarskej verejnej mienke dlhé roky tradovalo, plne vyhovujúc slávybažnosti tohto národa, pýšiaceho sa aspoň ilúziou, že jeho prvý kráľ mal vraj ozdobené čelo legendárnou korunou z dôb Konštantína Veľkého. Táto legenda značne prispela k vytvoreniu mystického ovzdušia, v akom sa vznášala „svätá koruna“.

Ale prísny duch cisára Jozefa II., ktorý si želal radikálne a neodkladne reformy, nebol náchylný rešpektovať mystické sklony svojich poddaných. Z roku 1785 zostal nám zachovaný tento jeho záznam: „Sind Vorurteile und alberne Volksmeinungen ganz zu verbannen oder wenigstens nicht zu verstärken; von dieser Art ist zum Beispiel die vorgebliche Herrlichkeit der Krone; die von dieser Eigenschaft abgeleiteten Rechte sind auf den Staat als wahren Ursprung zurückzuführen“ (Emlékkönyv Szent István király halálának kilencszázadik évfordulójára. Pamätná kniha na tisíce výročie smrti sv. Štefana. Zv. II., s. 299). Pokladajúc „svätú korunu“ za obyčajnú pozostalosť zašlej slávy, nariadil, aby bola odnesená do Viedne a uložená do múzea, odkiaľ ju však po smrti Jozefa II. (1790) veľmi výbojné reakčné hnutie s neobvyklou slávou prenieslo späť do hlavného mesta Uhorska a verejne vystavilo, ako satisfakciu, že národ sa oslobodil spod tyranskej nadvlády „nekorunovaného kráľa“ (Jozef II. odmietol korunováciu za uhorského kráľa).

Od tohto času neustále narastal záujem o „svätú korunu“, o jej súčiastky, ozdoby a vyobrazenia, o ktoré sa úzkostlivo starali. Podobne aj historická literatúra o jej pôvode a opise jej zloženia sa príznačne rozrastala.

Zistilo sa, že jej hlavnú časť tvorí konštrukcia byzantského slohu s vyobrazeniami a nápismy výlučne byzantskými. Napríklad vyobrazenie Spasiteľa, archanjelov Michala a Gabriela a svätých Juraja, Demetra, Kozmu a Damiana, cisára Michala Dukasa a jeho manželky cisárovnej Márie. Iný

grécky nápis uvádza uhorského kráľa Gejzu I., ktorému bola koruna darovaná nie z dôvodu nejakej jeho mimoriadnej zásluhy, aby ho povýšila na úroveň Kristových apoštolov, ale čisto z rodinných dôvodov. Bol totiž ženatý s byzantskou princeznou, sestrou cisára Michala Dukasa. Maďarskí dejepisci vysvetľovali túto mimoriadnu pozornosť Byzantska voči uhorskému kráľovi rozličným spôsobom, pokladajúc ju za počiatok vazalského pomeru kráľa voči svojmu cisárskemu príbuznému (Elemér Varjú), za korunovanie byzantsko-uhorskej aliancie (József Deér) a niektorí, sám Hóman, za znak priateľstva a povýšenia Uhorského kráľovstva na roveň byzantského Impéria... Najprirodzenejšie a najjednoduchšie vysvetlenie bude to, ktoré vidí v tomto akte výraz užšej (vazalskej) závislosti kráľa Gejzu I. v roku 1075, práve v dobe, keď jeho sok Šalamún, ponúkal Uhorsko rímsko-nemeckému cisárovi, podrobujúc sa mu ako jeho vazal.

Túto korunu daroval pravdepodobne byzantský cisár, aby zamedzila úplné vazalstvo Uhorska pod suverenitou nemeckej mocenskej politiky. Vrchná časť koruny bol otvorená, neskoršie k nej pridali plošnú časť, ktorá uzavrela vrch hlavy - časť prisudzovaná imaginárnemu pápežskému pôvodu (pápeža Silvestra II.).

Súčasný nemecký učenec a bádateľ (Falke) došiel k záveru, že i táto časť koruny bola zhotovená podľa byzantského modelu v Miláne.

Kedy boli spojené obidve časti „svätej koruny“?

Na túto otázku odpovedal Gyula Moravcsik v nedávnej štúdii roku 1938 pod názvom Svätá koruna maďarská vo svetle filologických a historických bádaní (A magyar szent korona a filologiai és történeti kutatások megvilágításában, zv. III., venovaný 900. výročiu smrti sv. Štefana, vyd. Maďarská akadémia).

Moravcsik odpovedal na uvedenú otázku takto: O uhorskom kráľovi Belovi III. sa vie, že na dvore byzantského cisára Manuela I. Komnena prestúpil na ortodoxnú vieru a zúčastnil sa aj na synode ortodoxnej cirkvi v Carihrade. Prostredníctvom manželstva, ktoré hodlal uzavrieť roku 1185, keď by sa mu bolo podarilo zmocniť sa carihradského trónu, chcel uskutočniť starý sen cisára Manuela I. Komnena: úniu byzantsko-uhorskú. Po svojom návrate z Carihradu ostrihomský metropolita Lukáč odoprel ho však korunovať. O rok neskoršie ho korunoval kaločský metropolita. Zdá sa, že pri korunovaní kráľa Bela III. sa po prvý raz dotkla hlava uhorského kráľa západnej koruny, zjednotenej s byzantskou korunou. Akokoľvek by sa vysvetľovala a riešila táto otázka, isté je, že dve časti uhorskej koruny zachovávajú pamiatku politických stykov dvojakej orientácie, viažúc Uhorsko z dôb arpádovských tak k západnému Rímu ako aj k východnému Byzantsku (Moravcsik, J.: C. d., s. 472).

Z posledných výskumov maďarských odborníkov teda vysvitá úplná nejasnosť okolo tejto otázky a obvyklá ignorácia pravdy zo strany pôvodcov mystickej doktríny o svätoštefanskej korune, ako aj politický postulát, vyplývajúci zo svätoštefanskej koruny, z ktorého dnešní maďarskí politici kujú aktívny inštrument pre svoje kráľovstvo, ktorého hranice by chceli chamtivo rozširovať na úkor susedných národov Rumunov a Slovákov, nárokujúc si na Sedmohradsko a Slovensko, územia, čo si svojmocne privtelil prvý panovník Štefan, zakladateľ tohto kráľovstva.

Z dôb kráľa Štefana sa však nezachoval nijaký historický dokument o počiatku preniknutia maďarského etnika na územie Sedmohradska alebo Slovenska. Z doby panovania tohto kráľa sa zachovalo len desať diplomov: päť z nich sú mu však neprávom pripisované, nakoľko sa neskoršie ukázalo, že ide o falzifikáty. Ostatné (päť), považované maďarskými dejepiscami za pravé, boli zasa spochybnené nemeckým učencom Harrym Bresslauom, ktorý dokázal, že neboli zachované vo svojom originálnom latinskom znení, ale v rozličné znejúcich neskorších odpisoch (Szentpétery Imre: Szent István király oklevelei, s. 133-203).

Prvá historická zmienka o penetrácii niektorých maďarských etnických prvkov krajov Turdy (Torda) pochádza z dôb kráľa Gejzu I. (1074-1077), ale tento dokument je pochybný, nakoľko neskoršie kritické historické štúdie dokázali úplnú nepravdivosť tohto textu (Pauler Gyula: A magyar nemzet története az Árpádok korában; Lupaş Ion: Realităti istorice in voevodatul Transilvanie i din sec. 12.-16. Bucuresti 1938. In: Anuarul Inst. de Nat. Cluj, zv. 7). Z uvedených historických štúdií jasne vysvitá nepodloženosť a pochybnosť celej falošnej doktríny, rozširovanej tendenčnou propagandou a dejepisectvom - zahaliť „svätú korunu“ do mystických vlákien vyumelkovanej nejasnosti, ktorou sa všemožne snažia zamotávať myseľ školskej mládeže, vychovávanej v duchu nebezpečnej neúcty k historickej skutočnosti a pravde a na druhej strane balamutiť dobromyseľnú verejnosť, ktorá nemá možnosť podrobiť kritickej analýze komplex majstrovsky spletených hrubých falzifikácií.

* * *

Úplná historická nepodloženosť a nepravdivosť tézy o pôvode pápežskej buly Silvestra II. je týmto v celom rozsahu demonštrovaná a preto sa pýtame, čo ešte ostáva z celej tejto slávnej povesti o „svätej korune“?

Zostáva jej už len mýtus, ktorý aj keď vo svojom základe neobsahuje ani trocha historickej pravdy a jej koreň tkvie už v samom svojom zárodku na falošných predstavách stredovekých nábožensko-mocenských zámerov, neskoršie nastolenými novými výplodmi politicko-právnej ideológie, ktorá sa prenášala z doby na dobu až do našich čias a hrozí, že prežije aj súčasné generácie. Najstaršie pamiatky tohto cirkevno-politického mýtu sa nám zachovali z 13. storočia. V dobe Arpádovcov sa totiž mýtu o „svätej korune“ venovalo málo pozornosti.

Počiatkom 14. storočia, po vymretí arpádovskej dynastie, v trme-vrme bojov, ktoré nastali medzi uchádzačmi o uhorskú korunu, jeden z nádejných následníkov, Otto von Wittelsbach z Bavorska, sa utiahol na dvor sedmohradského vojvodu Ladislava (1291-1315), prinesúc so sebou aj „svätú korunu“. Jeho sok Karol Róbert, podporovaný Svätou Stolicou, musel sa uspokojiť s korunou vyhotovenou ad hoc. Bola mu však daná podmienka, aby bol znova korunovaný, len čo sa mu podarí zmocniť sa „svätej koruny“ a vyrvať ju z rúk sedmohradského vojvodu. Toto sa stalo v roku 1310 po uzavretí mieru v Segedíne s vojvodom Ladislavom (Lupaş, I.: Un voevod transilvan in lupta cu Regatul Ungar. In: Studii conferinte si comunicari istorice, zv. II., Cluj 1940, s. 37-38). Z toho vysvitá, že v 14. storočí verejná mienka krajiny vôbec nepochybovala o tom, že by jestvovala nejaká koruna z dôb kráľa svätého Štefana a že by ona bola jedine platným symbolom dedenia štátnej moci osobou určenou viesť osudy Uhorského kráľovstva. Táto koncepcia sa časom rozširuje a prehlbuje do počiatku nasledujúceho storočia a to do takej miery, že sa koruna už pokladá za osobný majetok toho, kto ju nosí, ako to bolo v dobe Arpádovcov, ale aj ako svätosvätý symbol politickej moci a samej štátnej personality. Všetci, ktorí mali právo povedať slovo vo veciach štátnych, boli pokladaní za členov „svätej koruny“. A keď sa prihodilo, že nositeľ „svätej koruny“ bol človek slabého ducha alebo násilník, členovia „svätej koruny“ sa považovali za povolaných kontrolovať jeho skutky alebo ho nahradiť a vymeniť inou osobou, postavenou na jeho miesto. Tak, keď Žigmund Luxemburský, zať kráľa Ľudovíta z Anjou, padol do zajatia svojich odporcov, na čelo štátu sa dostala oligarchia, ktorá namiesto panovníka vydávala zákony a udeľovala privilégiá.

Na počiatku 16. storočia šľachtic druhého stupňa, Štefan Verbócy, po skončení svojich štúdií v Taliansku dostal sa na čelo uhorského nacionálneho hnutia, pomenovaného kritickým hnutím (Goos Roderich: Die Siebenbürger Sachsen in der Planung deutscher Südostpolitik. Wien 1940, s. 46), ktoré sa domáhalo nahradenia cudzej dynastie uhorskou panovníckou rodinou, a podarilo sa mu vo svojom známom diele Tripartitum premeniť mýtus o svätej korune na kurióznu politicko-právnu doktrínu, ktorá viac ako tristo rokov sa stala základom vývoja v Uhorsku. Podľa chápania Verbócyho Tripartita „svätá koruna“ bola výrazom uhorského politického národa, ktorý tvorilo len zemianstvo a šľachta, nakoľko ona, na základe vlastníctva pozemkov, ktoré jej boli darované za vernosť a služby, bola pripustená medzi členov „svätej koruny“ - populus verbocyanus. Meštianstvo cudzieho pôvodu, ako aj sedliacky stav boli vylúčení z práv a privilégií tohto slávneho populus verbocyanus. Pojem „svätej koruny“, ktorý zpočiatku bol len znakom kráľovskej moci a dôstojnosti, sa postupne rozširoval, až sa stal symbolom feudálneho Uhorska a výrazom štátnej jednoty, zahrňujúc pod svoje umelé krídla popri osobe panovníka aj ostatných činiteľov politického diania a práv v živote štátu, ale ponechajúc úplne mimo rámcov ústavy široké vrstvy pracujúcej triedy - dedinčanov a mešťanov... (v ďalšej časti sa autor zaoberá vzťahom Sedmohradska k Uhorskému kráľovstvu v 17. a v 18. storočí).

V 19. storočí, v dobe liberalizmu a nacionalizmu, bol náboženský náter koruny postupne nahradzovaný novým termínom nacionálneho znenia, vyjadrujúc už aj niektoré maďarizačné snahy, nahradiac starú formulku „svätej koruny“ novou formulkou „uhorskej koruny“, alebo „koruny svätého Štefana“.

S cieľom rozšírenia tejto doktríny medzi najširšie vrstvy obyvateľstva nielen v Uhorsku, ale aj v zahraničí, nepoznala maďarská historicko-právna literatúra únavu. Najmä Ákos Timon, bývalý profesor dejín práva na univerzite v Budapešti, po skoro polstoročnej didaktico-výskumnej aktivite, sa chválil, že v najväčšej miere prispel k rozšíreniu tohto náboženského mýtu, premeneného na politicko-militantnú doktrínu. Svojou objemnou knihou Ungarische Verfassung und Rechtsgeschichte ovplyvnil aj nemeckú vedeckú mienku. Preto niektorí nemeckí autori, napríklad Wolfgang Müller, nasledovne píšu o svätej korune: „Svätá koruna sa stala právnickou osobou štátu, pojmom štátu o sebe. Zvrchovaná štátna moc nie je moc kráľa, ale supremácia svätej koruny (jurisdictio sacrae regiae). Výraz suverenita ľudu by bol z tohto dôvodu celkom mylným. Lebo predovšetkým ľud, ako kolektívum (pospolitosť), nemal vtedy nijaké politické práva a moc v štáte. Politické práva mala výlučne šľachta ... Ale ani šľachte nebola daná politická suverenita. Nad ňou a nad kráľom stojí „svätá koruna“ ako symbol a nositeľ suverenity. Ona je ideou večného národa, nadčasového, čo je zvrchovaným zákonom politiky“ (Wolfgang Müller: Die Entwicklung der ungarischen Staatsidee. Berlin 1937, s. 306).

Ako sa táto idea vyvíjala od 13. storočia až do naších čias, ukazuje monografia profesora Ferencza Eckharta, nástupcu Ákosa Timona na katedre dejín práva, vydaná Maďarskou akadémiou pod názvom Dejiny idey svätej koruny (Ferencz Eckhart: A szent korona eszme története. Budapest 1941, s. 356). Autor sa v knihe zmieňuje o korune, ktorú údajne daroval pápež Silvester II. kráľovi Štefanovi, zvanému svätý. Teda má na zreteli a rešpektuje výsledky kritického výskumu. Predsa však nezabudol podčiarknuť údajnú „svätosť“ koruny, ako symbol nielen politicko-štátnej, ale aj územnej jednoty. Vzhľadom na etnickú pestrosť Uhorska, kde podľa sčítania ľudu z roku 1787 bolo len 39 % Maďarov a 61 % obyvateľstva tvorili Nemaďari (Emlékkönyv Szent István király halálának kilenczszázadik évfordulójára. Budapest 1938, zv. II., s. 298), dá sa vysvetliť, že maďarskí bádatelia sa všemožne usilujú vymýšľať a konštruovať vymyslené symboly umelej jednoty - všetko to márne ilúzie, ktoré tak v minulosti ako aj v budúcnosti za každých okolností bezmocne zlyhajú pred etnickými skutočnosťami, víťaziacimi nad všetkými bájkami a umelými doktrínami, ktoré falšujú zlaté koruny a titul „apoštolského kráľa“ z dôb Štefana.

Kvôli úplnosti musíme spomenúť ešte názor prof. A. Brackmanna z Berlínskej univerzity, ktorý v dvoch akademických prednáškach (Albert Brackmann: Kaiser Otto III. und die staatliche Umgestaltung Polens und Ungarns. Berlin 1939; Zur Entstehung des Ungarischen Staates. Berlin 1940) dokázal, že nie pápež Silvester II. bol ten, čo poslal korunu uhorskému kráľovi Štefanovi, ale to bol cisár Otto III., tak, ako to bolo aj v prípade poľského kráľa Boleslava. Toto tvrdenie odmietol maďarský historik Péter Váczy pod zámienkou, že vraj ide o „umelú konštrukciu“. „Čudní sú páni v Budapešti“ - hovoril mi staručký profesor A. Brackmann počas rozhovoru, ktorý som mal s ním začiatkom roka 1941 v Berlíne - „akokoľvek by sa niekto namáhal dokázať im chyby a omyly, nie je to možné, aby ich zavrátil z pomýlenej cesty ich falzifikátov, vedecky a historicky celkom nepodložených. A potom ešte stále oni obviňujú človeka z umelých konštrukcií, ako to so mnou robí Váczy“.

To, či štúdia, v ktorej Váczy obviňuje profesora A. Brackmanna, bola publikovaná, neviem. Zdá sa však, že nová fáza diskusií sa začína touto štúdiou.

Očakávajúc ich výsledok, môžeme uzavrieť známym zvratom: z popleteného mýtu o „svätej korune“ je ešte veľa pred nami.

(Krátené)

Šesťkrát cesta za autorom

Habitus staronových tvorcov literárnych dejín

Habitus znamená celkový charakter. O celkový charakter šiestich literárnych tvorcov (J. Bocatius, B. Sőlőši, B. Smrtník, V. Paulíny-Tóth, J. Motulko, baroková autori vo všeobecnosti) sa v publikácii Šesťkrát cesta za autorom. Habitus staronových tvorcov literárnych dejín (Nitra 2010) snažil kolektív šiestich vysokoškolských pedagógov a bádateľov pôsobiacich na Katedre slovenskej literatúry FF UKF v Nitre.

Ako uvádza M. Keruľová, jedna z editorov publikácie:, „ autor nie je iba historickou osobnosťou s bibliografickými udalosťami, ale aj ten, kto buduje svoj text-posolstvo a vypracúva istý druh kódovanej správy, ktorý sa opiera o bohatstvo literárnej tradície.“

Preto je vyslovene nutné sa na autora pozrieť z viacerých rovín, lebo iba tak sa nám otvorí „jeho stratégia a koncepcia i funkčnosť poetických zložiek v texte.“ To je zároveň aj predmetom záujmu každého príspevku v tejto publikácii.

Významného predstaviteľa humanistickej literatúry, pedagóga a básnika Jána Bocatia približuje vo svojej štúdii Marta Keruľová. Ako zdôrazňuje autorka, obdobie humanizmu bolo charakteristické najmä tým, že na jednej strane preberalo staré zakonzervované stredoveké prístupy, na strane druhej obohatilo literatúru aj o nové štýlové prvky. Túto skutočnosť jasne podčiarkuje spomínaný J. Bocatius, ktorého zväčša latinská básnická činnosť dosahuje v diele Hungaridos libri poematum V. „kvalitatívny i kvantitatívny vrchol“. V duchu vtedajšieho módneho mecenášstva vystupujú do popredia v tomto „prvom zobranom diele v Uhorsku vôbec“ popri epigramoch predovšetkým enkomiá na významné osobnosti, ktoré ako tvrdí M. K., vystihujú antropocentrizmus humanizmu. Zároveň si všíma, že kladné stránky osobnosti sú zdôraznené hyperbolizáciou konštantných vlastností. Celkovo kladne hodnotí autorov široký záber rozhľadenosti v literatúre antickej cez stredovekú až po vtedajšiu humanistickú ako aj fakt, že Bocatiových 5 kníh uhorských básní slúži k lepšiemu pochopeniu vývinu jednotlivých žánrov príležitostnej i nepríležitostnej poézie. Aj vzhľadom k tomu M.K. vníma J. Bocatia ako „básnickú osobnosť, ktorá má nemalé slovo v kontinuite vývoja slovenskej literatúry.“

Neznámy autor známeho spevníka - to je nadpis v poradí druhej štúdie od autorky Silvie Laukovej. Barokový kancionál Cantus Catholici je v literárnom povedomí pomerne dobre známy, no o jeho tvorcovi - jezuitovi Benediktovi Sőlőšim sa to rozhodne povedať nedá. Túto medzeru chce vyplniť autorka príspevku, ktorá B. Sőlőšiho zaraďuje ku špecifickým typom autora, t.j. zostavovateľom spevníkov a zborníkov a zároveň sa snaží poodhaliť aj okolnosti vzniku prvého slovenského tlačeného spevníka - tohto typického výplodu svojej doby. Za týmito skutočnosťami, ako sa snaží dokázať autorka, sa skrývajú 2 dôvody - jednak vydať katolícky spevník, „ktorý by sa mohol stať záväzných spevníkom pre katolícku cirkev na území dnešného Slovenska“ a na druhej strane umlčať hlasy nekatolíkov, poukazujúc na to, že katolíci nepoužívajú domáci jazyk v liturgii, ktorému by aj prostý ľud rozumel. Tomu musel tvorca prispôsobiť formu, no najmä obsah kancionála zaradením najmä adventnej a vianočnej tematiky, nevynímajúc prepojenie s hudbou, pretože ako podotýka S. L., „spevník je jedným z najvýznamnejších literárnych a hudobných pokladov slovenského národného života.“

Pre bádateľov v oblasti staršej literatúry, barokovú nevynímajúc, platia špecifické prístupy, v prvom rade sa pokúsiť „precítiť“ dobu vzdialenú niekoľko storočí dozadu a až následne sa snažiť interpretovať pramene ako v prípade novodobých tvorcov . To si uvedomuje aj Vladimír Palkovič, autor tretieho príspevku pod názvom Benignus Smrtník - filozof umierania v slovenskom baroku. Predmetom záujmu spomínaného bádateľa je typický predstaviteľ barokovej spisby, františkán zo 17. storočia a jeho najvýznamnejšie prozaické dielo Kunšt dobre umriti. Táto traktátová literatúra, ako tvrdí autor štúdie, je úplne prestúpená barokovým duchom „vanitas vanitatum, omnia vanitas“, teda všetko je márne, a treba sa predovšetkým pripraviť na „dobrú smrť.“ V. P. dokazuje, že presne v týchto intenciách uvažoval B. Smrtník, ktorý nielen zvolil slovakizovanú češtinu ako jazyk, ktorým sa prihovára širokému čitateľskému publiku, ale zároveň „na čitateľa sa autor tiež snaží zapôsobiť cieleným zapájaním výrazov významovo spojených so zmyslovým vnímaním, a to najmä pri opise trestov za hriechy.“ Smrtníka, hoci bol zbehlý v mnohých oblastiach vtedajšej vedy, svojou orientáciou na Boha a duchovno, vníma V.P. predovšetkým ako „dieťa svojej doby.“

Aj trochu humoru v podobe všestrannej osobnosti 19. storočia Viliama Paulínyho - Tótha a ním iniciovaného 1. humoristicko - satirického časopisu na Slovensku Černokňažník prináša autorka Petra Bálentová. Vo svojom príspevku sa zameriava na otázky súvisiace s objasnením samotného názvu, fungovania, popularity, ale najmä okruhom umeleckých príspevkov v týždenníku, ktorý ako sama uvádza, by si zaslúžil detailné spracovanie. Zastáva názor, že hoci sa v časopise vyskytuje široká paleta umeleckých štýlov, humorne a satiricky ladená próza svojou kvalitou väčšinou predstihuje takto zameranú poéziu. P. B. vo svojej štúdii neprehliada ani úzko prepojený vzťah politika-satira, a tým dokazuje, že časopis popri apolitických reagoval na aktuálne problémy vtedajšej doby aj politickými príspevkami. A keďže humoristická literatúra je oblasťou, ktorou sa literárna veda dosiaľ podrobne nevenovala, tak aj touto cestou chce bádateľka prispieť k lepšiemu sprehľadneniu problematiky, pretože „časopis je cenným výskumným materiálom, predstavuje rozsiahly zdroj informácií o stave humoristickej spisby v druhej polovici 19. storočia.“

Medzi staršou slovenskou literatúrou a katolíckou modernou 20. storočia existuje prepojenie, ktoré nemusí byť na prvý pohľad celkom zrejmé. Isté paralely sa ponúkajú v prípade značných nárokov na erudovanosť čitateľa ako aj v možnostiach spracovania tejto problematiky literárnou vedou. V tomto smere je to obzvlášť citeľné pre katolícku modernu, ktorá nielenže pred rokom 1989 trpela nevšímavosťou zo strany literárnej vedy, ale dokonca svojim zameraním bola považovaná za nevhodnú. Túto „dieru“ sa snaží „zaplátať“ druhý z editorov publikácie, Jozef Brunclík a to životnými i literárnymi osudmi východoslovenského básnika Jána Motulka. Zaujímavé sú predovšetkým bádateľove postrehy v oblasti básnikovej korešpondencie najmä s J. Harantom a S. Mečiarom, ktorá, ako dokazuje autor, výrazne napomohla formovať Motulkove životné postoje ako i literárne dozrievanie. J. B. touto štúdiou sleduje zatiaľ len čiastkové naplnenie cieľa, ako sám uvádza: „...tvorivé vzopnutie sa básnika Jána Motulka a etablovanie jeho poézie do kontextu slovenskej literatúry má byť vstupným čiastkovým príspevkom ku komplexnému monografickému spracovaniu portrétu uvedeného autora.“

Poslednou štúdiou je, v rámci literárnej vedy, tak trochu ojedinelý pokus Dušana Teplana pozrieť sa na barokovú literatúru z iného uhla pohľadu. Vo svojom príspevku pod názvom Rétorika odchýlky: alegória, protiklad a denegácia vidí v anonymnej barokovej skladbe v ľúbeznom speve slávika pripodobnenie k Ježišovi Kristovi, keďže anonymný autor je kvôli vypočutiu si krásneho slávičieho spevu dokonca ochotný zomrieť, ako je samozrejme rovnako pripravený, položiť svoj život pre Krista. Zdanlivý protiklad, t.j. spev slávika a utrpenie, ako podotýka autor príspevku, sú však v ľúbostnej lyrike konfrontované rovnako, teda sa vlastne negujú . To privádza bádateľa až k masochisticky poňatej bolesti v barokovej poézii, keďže fyzické utrpenie tela je tu prostriedkom na dosiahnutie duševnej blaženosti, teda inak povedané to vedie k negácii negácie, čiže k denegácii. Ako dokladá D. T.: „ V skutočnosti až romantizmus preukázal, že duplicitné negovanie môžeme zároveň indikovať protismerne, do budúcnosti - na základe myšlienky ustanoviť historicky neznáme podmienky.“ V každom prípade, je to výzva pre literárnu vedu do budúcna, ktorá, v procese ďalších bádaní, potvrdí alebo vyvráti správnosť tejto cesty.

Hoci, ako sme mohli vidieť, historický záber spomínaných literárnych osobností je pomerne široký, tiahne sa od humanizmu a baroka cez 19. storočie až po storočie 20., autori príspevkov si sami uvedomujú, že „jednotlivé kapitoly postihnú len malú časť problémov.“ Cieľom autorov, ale nebolo priniesť „dych vyrážajúce“ výsledky, ale kvalitné, systematické hodnotenia literárnych osobností, ktorým sa dosiaľ nevenovalo dostatok pozornosti alebo - v prípade, že netrpeli nezáujmom literárnej vedy, tak aspoň prehodnotiť autora a jeho dielo v kontexte doby so všetkými špecifikami, ktoré prináša. Po prečítaní všetkých šiestich štúdií, si myslím, že nič nebude brániť čitateľom sa zhodnúť v názore, že sa im to podarilo.

ROBERT HEGEDŰS
(Autor je externý doktorand na KSL UKF v Nitre)

Jubileum nestora slovenskej historiografie

Takmer každý týždeň - niekedy i hustejšie po sebe - čítame v periodickej tlači spomienkové a gratulačné príspevky pri životných jubileách osôb, ktorých životobehy vykazujú pozoruhodné alebo priam vynikajúce diela, úspechy alebo vzácne služby celej verejnosti. V našom európskom kultúrnom prostredí je to celkom normálny jav, preto sa tomu nikto nečuduje. Ak si však tieto texty aj pozorne prečítame, musíme konštatovať, že sú odrazom celkom nového, ešte aj v pomerne blízkej minulosti nejestvujúceho kritéria, podľa ktorého sa teraz takéto osoby vyberajú. Už v Starom zákone Kniha Sirachovcova vyzývala Hebrejov, že sa patrí chváliť slávnych mužov podľa ich činov. Boli medzi nimi významní vladári a ich bojovníci, proroci a múdri mužovia, ale aj tí, čo „svojím nadaním zostavovali piesne a nápevy a písmom zaznačovali básne“. Svetovládni Rimania a po nich dlhé storočia naše európske národy vavrínovými vencami slávnostne korunovali vynikajúcich básnikov (poeta laureatus). Je až ťažko pochopiteľné, ako sa práve toto umenie a jeho tvorcovia dnes znehodnocujú, ba neraz až úplne ignorujú. Zdá sa, že ich miesto zaujali „umelci“, ktorých možno pokladať za dedičov stredovekých šašov, ktorí svojimi hlúpymi žartmi zabávali kráľov a ich dvoranov.

Tieto myšlienky sa mi nanucovali, keď som začal uvažovať o tom, ako pripomenúť našej verejnosti vysoké životné jubileum jedného z najplodnejších a najrozhľadenejších autorov rozličných druhov historickej literatúry, ktorým je austrálsky docent metalurgie kovov a slovenský docent cirkevnej historickej vedy Ing. František Vnuk. Už toto spojenie dvoch tak nepríbuzných vedeckých odborov v jednej osobe poukazuje na výnimočnosť tejto osobnosti. Rodák z Kerestúra (teraz Červený Hrádokpri Zlatých Moravciach,), narodený 8. apríla 1926, potom študent na Vysokej škole baníckej v Ostrave, kde pochopil, kam vedie nový povojnový režim, v roku 1949 sa dostal cez Rakúsko, Nemecko až do Austrálie. Tam začal ako robotník v zlievarni, ale otvorila sa mu aj možnosť pokračovať v štúdiu, ktoré doviedol až po docenta na South

Australian Institute of Technologie. To mu zaistilo bezpečnú existenciu. Založil si rodinu a dokázal sa pritom venovať aj štúdiu historických vied na University of Adelaide, aby mohol šíriť vo svete poznanie svojho rodného Slovenska. V tomto svojom „vedľajšom“ odbore začal ako literárny kritik dielom „Sedem neúrodných rokov: Náčrt dejín slovenskej literatúry v rokoch 1945 - 1962“ (Middletown, Pa. 1964), následne však prešiel na témy z politických, neskôr aj cirkevných dejín a dnes vykazuje úctyhodný počet 34 publikovaných vlastných knižných jednotiek na tieto témy. Okrem toho publikoval nespočetné príspevky do tuctov kolektívnych zborníkov a časopisov v troch kontinentoch (neúplná bibliografia ich zaznamenáva vyše 600). Sústredil sa na najnovšie a súčasné slovenské dejiny, v ktorých sa stal, na základe svojich dlhoročných štúdií v anglických, amerických a hlavne v nemeckých a slovenských archívoch jedným z najkompetentnejších znalcov slovenských dejín 20. storočia. Nikto doposiaľ nepublikoval viac monografických štúdií a publicistických esejí na témy súvisiace s obnovením slovenskej štátnosti v roku 1938-1939, ani na témy o prenasledovaní Katolíckej cirkvi na Slovensku počas štyridsiatich rokov komunistickej a čechoslovakistickej nadvlády.

Len čo sa Slovensko stalo prístupným pre zahraničných Slovákov, František Vnuk bol medzi prvými, ktorí sa vrátili domov a odvtedy každý rok trávi približne šesť mesiacov na Slovensku. Päť rokov prednášal cirkevné dejiny na CMBF Komenského univerzity v Bratislave, je členom Historického odboru aj Prezídia Matice slovenskej, Ústavu dejín kresťanstva na Slovensku, PEN Centra pre spisovateľov v exile, ako aj členom redakcie niekoľkých odborných časopisov. Jeho spisovateľskú činnosť vyhodnotili kultúrne inštitúcie celým radom vyznamenaní. Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov ho vyznamenalo svojou Veľkou zlatou cyrilo-metodskou medailou s reťazou. Od Matice slovenskej dostal jej pamätnú medailu (1996) aj jej Zlatú medailu (2001). No najvyšším vyznamenaním si ho poctil iba pápež Ján Pavol II., ktorý aj vzhľadom na jeho príkladný kresťanský život otca ôsmich detí, z ktorých jeden sa stal kňazom a horlivým misionárom, pasoval Františka Vnuka za rytiera pápežského Rytierskeho rádu sv. Gregora Veľkého.

Ďakujme Pánu Bohu, že daroval nášmu národu tohto nestora slovenskej historiografie.

MILAN S. ĎURICA

Z dejín amerických Slovákov

Štefan Parmenius-Štítnický

Dnes žijú v Amerike státisíce Slovákov. Boli roky, že ich na každoročne odchádzali tisíce. Neraz sa zdalo, že Slováci pod Tatrami prenesú inam svoju domovinu. Celé dediny sa sťahovali za more.

Ale jedni odchádzali, iní sa vracali, hoci tých bolo oveľa menej. Boli kraje, v ktorých skoro každý mladý muž bol aspoň raz v Amerike. Keď si v nedeľu po obede zasadli pred dom na lavice, v ich reči sa spomínali Pittsburgh, Chicago, Cleveland a iné a iné americké mesta častejšie ako hociktoré iné mesta. Nikdy so žiadnou inou krajinou nežilo Slovensko v takej súvislosti ako s Amerikou.

Otázka, kto bol prvý, čo sa vydal na túto dlhú cestu, nás veľmi zaujíma. Kto prvý sa pustil touto dlhou a nebezpečnou cestou, aby tisícom a státisícom ukázala smer.

Prvý Slovák z bývalého Uhorska na Americkej pôde bol ŠTEFAN PARMENIUS-ŠTÍTNICKÝ. Dáta o jeho živote sú skúpe. Vieme, že sa narodil v Pešťbudíne za tureckej okupácie mesta. Potom sa odsťahoval do Anglicka a tam sa zoznámil s Richardom Haklnym a lordom Humphere Gilbertom. S nimi odišiel roku 1583 na výskumnú cestu. Objavili ostrov, ktorý 5. augusta 1583 zaujali v mene anglickej kráľovnej a pomenovali ho NEW FOUNDLAND. Dnes je tento ostrov časť Kanady. Štefan Parmenius-Štítnický o tejto ceste napísal veľkú latinskú báseň DENAVIGATIONE. V tejto básni Štítnický opisuje svoje zážitky a skúsenosti na tomto ostrove. Opisuje, že videl aj bieleho medveďa a že je oveľa väčší ako medvede v Európe, tiež že na ostrove nie sú stromy, len tráva, mach a kroviny podobné kosodrevine.

Na ceste späť Štítnický zahynul, no báseň sa zachovala.

Podľa Kropf Lajos:
Parmenius-Štítnický István. Szazadok, str. l50
napísal JOZEF JANEK

Na podobnej lodi a z podobného prístavu odplával Štítnický do dnešnej Kanady *Snímka: archív J. Janeka*

Juh Slovenska po Viedenskej arbitráži (1938-1945)

Správa z medzinárodnej konferencie

V dňoch 22. a 23. marca 2011 sa v Šuranoch uskutočnila v priestoroch Mestského múzea medzinárodná konferencia „JUH SLOVENSKA PO VIEDENSKEJ ARBITRÁŽI (1938-1945)“, ktorú organizačne i odborne zastrešoval Ústav pamäti národa. Záštitu nad týmto významným vedeckým podujatím prevzal predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Milan Belica, ktorý sa zúčastnil aj jeho oficiálneho otvorenia.

Konferencia bola rozdelená do piatich diskusných panelov, z ktorých prvé tri sa konali v prvý deň konferencie, zvyšné dva v druhý deň konferencie.

Prvý diskusný panel s názvom „Medzinárodnoprávne a medzinárodnopolitické aspekty Viedenskej arbitráže“ pozostával z príspevkov Andreasa Beckera (Univerzita Southampton): Britský pohľad na 1. Viedenskú arbitráž: ústup a nezasahovanie; Istvána Janeka (Historický ústav Maďarskej akadémie vied, Budapešť): Maďarské revizionistické snahy voči Slovensku 1938-1940 a Michala Pehra (Masarykov ústav a Archív Akadémie vied ČR, Praha): Viedenská arbitráž a jej ohlas v českej spoločnosti pohľadom dobovej tlače.

Príspevky prednesené v rámci prvého bloku boli zavŕšené diskusnými príspevkami, v rámci ktorých sa účastníci dotýkali najmä príspevku Istvána Janeka. V diskusii sa otvorila aj momentálne aktuálna téma poslanca Jánosa Esterházyho, ktorému bola nedávno odhalená aj busta v Košiciach. O príspevku Jánosa Estreházyho k rozbitiu Československej republiky sa vyjadril najmä Ladislav Deák, autor základného vedeckého diela slovenskej historiografie týkajúceho sa problematiky Viedenskej arbitráže: „Esterházyho nemožno pokladať za priateľa Slovákov. To sa on len za takého vydáva. My máme maďarské diplomatické protokoly. Keby ste to len čítali! Ako oklamať starca Hlinku! Bolo to práve na jar 1938. Esterházy si Slovensko predstavoval - a to bola maďarská idea - Slovensko si môže riešiť svoju vec len v rámci Maďarska. Ako by vyzeralo Slovensko? Slovensko by stratilo východné Slovensko celé, Slovensko by sa obmedzilo na autonómnu oblasť, nie štát. Toto chcel Esterházy. Slovensko pod úplne maďarským vplyvom, však samozrejme. Samozrejme že Esterházy ako politik, ktorý bol veľmi šikovne orientovaný, vedel, že Slovensko sa môže vrátiť do Maďarska len cez rozbitie Československa. To znamená najprv rozbiť Československo, a potom, keď bude Slovensko neschopné a najmä keď bude malé, potom s ním možno naložiť...“

Druhý a tretí diskusný panel vzájomne na seba nadväzovali, ich názov bol „Život na južnom Slovensku po Viedenskej arbitráži - I., II.“ V rámci neho odzneli príspevky Martina Hetényiho (Univerzita Konštantína Filozofa Nitra): Zmeny v živote obyvateľstva slovensko-maďarského pohraničia; Yevgena Rogovyyho (Charkovská národná univerzita): Postavenie slovenského obyvateľstva na území južného Slovenska po Viedenskej arbitráži; Viliama Jablonického: Represie voči nemaďarskému obyvateľstvu na južnom Slovensku v rokoch 1938-1945 a ich odraz v spoločenskom a kultúrnom vedomí; Ferdinanda Vrábela: Náprava „krívd“ z Trianonu? Niekoľko epizód z obsadzovania južného Slovenska maďarským vojskom v novembri 1938; Martina Lacka (Ústav pamäti národa): Malá vojna a jej ohlas v slovenskej spoločnosti; Jána Mitáča (Ústav pamäti národa): Krvavý incident v Šuranoch na Vianoce 1938 v spomienkach obyvateľov mesta Šurany; Petra Sokoloviča (Ústav pamäti národa): Slovensko-maďarské napätie na jeseň 1938 v agende trnavského okresného úradu; Heleny Palaťkovej (Katolícka univerzita Ružomberok): Levice v premenách moderných dejín (1938-1945); Miroslava Eliáša (Mestské múzeum Šurany): Združenie katolíckej mládeže na Kostolnom Seku v rokoch druhej svetovej vojny; Jozefa Vicena (Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica): Ústavná starostlivosť v detských domovoch na juhu Slovenska po Viedenskej arbitráži 1938-1945; Martiny Fiamovej (Ústav pamäti národa): Úteky židovského obyvateľstva cez slovensko-maďarskú hranicu a Františka Budu: Osudy židov z Tvrdošoviec a jeho okolia po Viedenskej arbitráži v horthyovskom Maďarku.

Široký tematický diapazón príspevkov veľmi podrobne analyzoval rôzne aspekty života slovenského obyvateľstva na území, ktoré sa dostalo pod maďarskú správu. Zaujímavo (s využitím interaktívnych pomôcok) pôsobilo najmä vystúpenie Ferdinada Vrábela, ktorý na viacerých príkladoch demonštroval znaky maďarizačných tendencií na území, ktoré vzhľadom na polarizáciu vo vnímaní jeho označenia zo strany maďarskej a slovenskej historiografie navrhol nazývať „arbitrážnym“, čím preukázal dostatočnú mieru erudície v danej oblasti skúmania a potvrdil tak existenciu nespočetného množstva maďarských sebaklamov, ktoré spomínanú maďarizáciu podnecovali. Skutočnosť, že sa priestor venoval pomerne málo objasnenému prípadu streľby do Slovákov v Šuranoch, treba jednoznačne kvitovať, nakoľko o týchto udalostiach regionálnej histórie sa na vybraných fórach nehovorí. Aj preto bola práca Jána Mitáča prínosom.

Druhý deň konferencie sa venoval v dvoch samostatných diskusných paneloch téme hospodárskych dopadov Viedenskej arbitráže na územie južného Slovenska, ako i téme Podkarpatskej Rusi, ktorá bola po 2. svetovej vojne Československu definitívne odobratá, avšak v dobe Viedenskej arbitráže súčasťou slovenského územia.

V rámci prvého panelu („Hospodárske dopady Viedenskej arbitráže“) odzneli príspevky Miroslava Sabola (Historický ústav SAV): Dopady Viedenskej arbitráže na poľnohospodárstvo, priemysel a infraštruktúru južného Slovenska; Ľudovíta Hallona (Historický ústav SAV): Peňažníctvo južného Slovenska po zmene hraníc v roku 1938 a Petra Mičku (Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica): Následky Viedenskej arbitráže na činnosť Továrne na papier, účastinná spoločnosť Slavošovce.

Druhý panel mal názov „Podkarpatská Rus po Viedenskej arbitráži“ a pozostával z troch príspevkov: Igor Šnicer (Užhorodská národná univerzita): Ukrajinská historiografia o téme maďarskej okupácie a štátoprávny stav podkarpatského územia v rokoch 1938-1945; Tetjana Serhijenko (Užhorodská národná univerzita): Zakarpatsko v medziach Maďarska: etnopolitický faktor (1939-1944) a Igor Lichtej (Užhorodská národná univerzita): Očití svedkovia o tragických udalostiach Karpatskej Ukrajiny v marci 1939 (účastník príspevok nepredniesol, bude však súčasťou výstupu z konferencie) .

Z oboch diskusných blokov treba vyzdvihnúť najmä snahu tých autorov, ktorí sa zaoberali Viedenskou arbitrážou a jej dopadmi cez prizmu regionálnej histórie a bezprostredného výskumu svedkov udalostí (Peter Mičko a Igor Lichtej), nakoľko tieto pohľady priniesli pre súčasné poznanie viacero neznámych poznatkov a navyše z hľadiska približovania histórie súčasníkom sú najefektívnejším nástrojom odovzdávania poznatkov, ktoré sa tak pevnejšie zachytia v širšom spoločenskom povedomí, keďže sú najbližšie k poznaniu a chápaniu laických recipientov. Účastníci druhého bloku výrazne obohatili auditórium o výsledky vlastného výskumu predmetného obdobia, čím sa aj potvrdil punc názorovej variability konferencie.

Záverom treba zhrnúť, že obsah jednotlivých príspevkov prednesených na konferencii, hoci bol tematicky rôznorodý, vytvoril pre recipientov pomerne výraznú pramennú základňu, od ktorej títo sami môžu potom odvinúť vlastné spoznávanie inkriminovaných udalostí. Zároveň konferencia, ak ju zasadíme do aktuálneho politického rámca a aplikujeme prezentované výsledky historického bádania na dnešok, upozornila nepriamo aj na prejavy súčasnej maďarskej politiky, ktorá sa v rôznych náznakoch snaží ukázať svoj nesúhlas s terajším stavom vecí. Či to robí z dôvodu historických reminiscencií a pocitu krivdy alebo z dôvodu zneužívania na vnútorný politický boj vedený v moderných podmienkach je však skôr už politologická otázka. Dôležité pre nás je však pochopenie všetkých súvislostí, spojenie minulého so súčasným, aby sme tak sebavedomo mohli napredovať v upevňovaní vlastnej štátnosti. Tomu konferencia výrazne napomohla tým, že vytvorila priestor pre odovzdávanie poznatkov, ktoré, žiaľ, v našom výchovnovzdelávacom procese nenachádzajú dostatočnú odozvu a nie sú tak naplno odovzdávané v podobe generačnej štafety. Na škodu veci je aj fakt, že informovanie o tomto podujatí na celoštátnej úrovni bolo nedostatočné, a to ani v rámci verejnoprávnych médií.

Hlavný organizátor podujatia pripravuje aj vydanie všetkých príspevkov v reprezentatívnom zborníku, ktorý bude širokej verejnosti dostupný onedlho.

MIROSLAV ĽUBA

Odišiel básnik Severín Zrubec

JUDr. Severín Zrubec (2. 11. 1921 Lúčnica nad Žitavou; predtým Vajka nad Žitavou - 11. 3. 2011 Bratislava), básnik, člen Spolku slovenských spisovateľov, mal svojrázny literárny i životný osud. Už počas štúdií uverejňoval poetické útvary v renomovaných periodikách (Elán, Rozvoj, Kultúra, Slovenské pohľady a inde), ale knižne debutoval až v roku 1965 zbierkou veršov Hodina stromov. Následne 40 rokov z osobných dôvodov nepublikoval, pokračoval však v lyrickej tvorbe. Od roku 2003 vydal dve desiatky knižných kolekcií básní zameraných najmä na subjektívnu reflexiu prírodných motívov, medziľudských vzťahov a filozofických postojov človeka k svetu. Uveďme aspoň niektoré knižky - Vychádza dúha, Presné letokruhy, Nad trstinami divé husi, Kým dozreli šípky, Horkosť ruže, Prebolieť musíš, Ruky hviezd blčiace, O vlások svetla, Za svitajúcim lúčom, Keď lejak stíchol, Pretrhnutý kruh mlčania, Skamenené husle, Dozrelo srdce i slová, Jasným žezlom vládne, Tuhá vôňa agátová. V básňach hľadal a nachádzal duchovné istoty založené na axiómach pokoja a lásky.

Česť jeho pamiatke.

PAVOL JANÍK
tajomník
Spolku slovenských spisovateľov

TEOFIL KLAS

Cesta k olivám

(Severínovi Zrubcovi naposledy)

Pribral si k požitavskej pláni
do spevov večnú planinu.
Srdce sa citu neubráni,
keď sníva
krásu rodnú nad inú.

Dni si mal vďačne prestýkané
tým, čo Ťa hrialo od mladi.
Žitá a vŕby, kvety samé
odplácali Ti slnkom
pohľady.

Dlhý Ti bol čas tvárnej cesty
k hľadaným v diaľke
olivám.
No s prehľadom sa celý zmestil
do miery, čo Ti ovil van.

Veril si,
ešte dnes k nim dôjdeš.
A už sa stalo, veru tak.
To dnes tu stále bolo. Dodnes.
Nuž prilož znova k steblu slák.

Maľované kasty a lemhalzy

„Hranovnica moja, jak se mi beleje...“ - táto pieseň tvorí rodný list súboru Lučka pomenovanej podľa najobľúbenejšieho miesta Hranovničanov, ktorí si ctia zvyky, obyčaje a piesne. Tie spievali pri práci i vo chvíľach sviatočných ich rodičia a prarodičia.

Márii Šmelkovej, ktorá je od samého zrodu vedúcou súboru, tvorkyňou scenárov a zvykoslovných programov, napovedá samotné srdce... „ktorú by si so mnou zaspievala nebohá mama“. Táto nepretržitá pupočná šnúra s minulosťou Hranovnice bohatej na zvyky spolu so snahou zachrániť staré piesne a pôvodnosť nárečia viedli túto ženu a ostatné členky bývalého Slovenského zväzu žien - založiť v roku 1981 folklórny súbor. Prvé vystúpenie bolo výrazom vzťahu k rodnej obci a nieslo názov „Hranovnica moja...“

Ženy sa rozbehli po dedine, pootvárali „lemhalzy a stare kasty“, povyberali z nich všetko potrebné na vystúpenia.

Neskôr im bývalé JRD poskytlo peniaze na skutočné kroje, ktoré si opatrujú dodnes, samozrejme s potrebným doplnením a údržbou.

„Od jari do Viliji staré zvyky nám ožili“ tu už predstavili celoročné zvykoslovie v premene ročných období, cirkevných sviatkov a ľudových obradov.

Zvláštnosťou Lučky je autentické spracovanie zvykoslovia s uplatnením prvkov ľudového divadla, scénického podania zvykoslovia, Hranovničania so všetkými cnosťami i chybičkami, bohatí i chudobní, „britki i šumni“, lakomí i štedrí, mlade i stare dziefky, skrátka všetko, čo dedinu spájalo a tvorilo jej živú kultúru. Humorné príbehy a nárečie spracované do tematických vystúpení: Fašiangy, Paračky, Regruci, Pod obločkom lavička, Prišli sme vam koledovac, Len, nesú jedinečnú svojráznosť. Nijaký folklór na spôsob Lúčnice, štylizovaný a technicky dokonalý, ale pravý pôvodný hranovnický, ctiaci si reč „tatičkoch a mamičkoch“ / starých rodičov/.

„Ocec a mac“ boli zaneprázdnení ťažkou prácou okolo statku a na poli, ale o to viac deti počúvali tatička a mamičku s váhou ich slova lásky , starostlivosti, ale aj prísnosti.

Za 30 rokov prešlo cez „Lučku“ 120 členov súboru, počnúc 5- ročnými deťmi, ktoré tu strávili svoje detstvo, mladosť uzavreli manželstvá aj zostarli.

Čo všetko prežili v Lučke, zájazdy, vystúpenia v obci aj v okolí, na celom našom krásnom Slovensku, na jubilejných spomienkových slávnostiach rodákov, folklórnych festivaloch, živých nahrávkach v Slovenskom rozhlase a televízii.

Lučka chtiac-nechtiac spája celú obec často „pod holým nebom“. Ako hovorí Mária Šmelková,“bohatosť obce závisí od jej kultúrnosti“. K týmto hodnotám smeruje aj 30-ročná jubilujúca Lučka.

Omladený súbor má toho času 43 členov od tých najmenších - najmilších a ž po dospievajúcu mládež, bytostí zjednotených láskou k spevu, uzrozumených spoločným a neopakovateľným nárečím, sa schádza 2xkrát týždenne a žije svoj ľudský čas zmysluplne uprostred duchovných hodnôt po svojich predkoch.

Na spomienkovej slávnosti 6. marca 2011 sa v Kultúrnom dome zišla celá obec, pre ktorú si Lučka pripravila pásmo „Uš se fašang kraci, uš se nenavraci...“

Nevšedná udalosť bola zároveň príležitosťou poďakovať sa celým generáciám súboru Lučka, skalným členom - spomínanej Márii Šmelkovej, Marte Vallušovej, Márii Račekovej, ale aj ďalším dobrým dušiam, akými sú v obci Mária Ovšaníková, jej dcéra Inga Malatinová, Iveta Pavličková, Martin Malatin a ďalším rodovým dynastiám, ktoré účinkujú v súbore.

Vďaku a uznanie v túto marcovú nedeľu vyslovil Lučke starosta Ing. Martin Benko a jeho zástupca Miloslav Fedor.

Hranovnica s rokom prvej písomnej zmienky 1294 sa právom pýši okrem prírodných krás Dubiny, Zámčiska, Smrečín niekoľkými kultúrnymi prioritami, ku ktorým patrí slovenský jazykovedec profesor Jozef Štolc, súťaž Štolcova Hranovnica, kráľovská cesta spojená s menom bulharského kráľa Ferdinanda Coburga, ale aj s rodákmi padlými v bojoch počas povstania.

Áno, „pamäť má váhu. Bez pamäti sme ľahkí ako smeť, ktorú odfúkne aj zákmit mušieho krídla aj dych hoviadka.“ (Milan Rúfus)

ĽUDMILA HREHORČÁKOVÁ

Francúzska revolúcia

(Dokončenie z predchádzajúceho čísla)

Dňa 27. novembra 1790 sa Národné zhromaždenie uznieslo, že každý katolícky biskup a duchovný správca musí do ôsmich dní zložiť prísahu vernosti občianskej ústave a kto odmietne, vzdáva sa tým svojho miesta. Občianska vláda za tých, ktorí odmietnu prisahať, určí iných biskupov, ktorí budú svätiť a odovzdávať kanonickú jurisdikciu. Necker na kráľa tlačil a žiadal potvrdenie tejto prísahy, kráľ však varovaný pápežom mal veľkú obavu takú vec urobiť, ale pod hrozbou opakovania sa októbrových násilností ju 27.decembra schválil.

Dňa 4. januára 1791 museli všetci duchovní členovia národného zhromaždenia na ústavu prisahať. Ešte pred týmto termínom prisahal abbé Gregoire a ďalších 30 farárov. V ten deň bola snemovňa odbiehaná zástupom hulákajúcich a hroziacich sansculottov (otrhancov).

Protestant Barnave, v snahe získať pre revolúciu dokonalé víťazstvo dosiahol, aby boli duchovní po mene volaní a prísahu po jednom odriekali. Prvého vyvolali arcibiskupa z Agens, Bonnaca, ktorý ale vyhlásil, že časné statky rád oželie, ale vieru a česť stratiť nechce a o oboje by prísahou prišiel. Podobne sa vyjadrili, až na jedného, všetci. Toto nečakané víťazstvo Cirkvi jakobínov zaskočilo a rozzúrilo. Grégoire vystúpil a vysvetľoval, že prísahou by sa katolíckej viere nijako neprotivili, na čo bol prerušený hlasným volaním biskupov z pléna, aby toto tvrdenie bolo prijaté ako zákon, čo však Národné zhromaždenie zamietlo. Na to 20 z tých, čo prisahalo s Grégoirom precitlo a prešlo na pravú stranu a prísahu odvolali. Zhromaždenie sa rýchlo zhodlo na tom, že tí čo by neprisahali majú byť zbavení miesta a na ich miesta zvolení náhradníci. Z biskupov celkovo prisahali len de Brienne, Talleyrand, Savine a Jarante. 127 biskupov bolo zosadených, ale uchránili si vieru. Takisto odmietlo prisahať 50 000 farárov a vikárov (kaplánov), ktorí boli vyhnaní a na ich miesto dosadení kolaboranti. Tak sa francúzsky klérus rozdelil na prísažných (assermentés) a neprísažných (insermentés) resp. konštitučných a nekonštitučných. Fary a biskupstvá sa obsadzovali len ťažko. Noví zvolení biskupi Expilly a Marolles nemohli nájsť svätiteľov a až 23. februára 1791 ich vysvätil odpadlík Talleyrand. Kňazi verní Cirkvi pokladali konštitučných za odpadlíkov, tí ich zasa nazývali nepriateľmi slobody. Úprimní katolíci neprijímali sviatosti od konštitučných a kráľ mal vo svojej kaplnke len nekonštitučných kňazov. Mnohí konštituční kňazi postupne opustili svoj úrad a žili ako laici (Talleyrand to urobil tiež a oženil sa). Grégoire dostal ako odmenu za vernosť biskupstvo v Blois urobil z besného Chabota, bývalého kapucína, svojho vikára. V provinciách vypukli nepokoje a v nich boli mnohí neprísažní kňazi povraždení. Protestanti v Languedocu vítali s veľkou radosťou začiatok revolúcie, zakladali revolučné kluby a dúfajúc vo víťazstvo svojho náboženstva nemohli sa zdržať toho, aby svoju nenávisť ku katolíkom krvavo nevybúrili.

Dňa 14. júna 1790 vtrhlo 15 000 protestantov z Vannage a Gardonenque do Nimes a zavraždilo tristo katolíkov, cez tisíc ich zranilo, spustošili kostoly a kláštory a hlavy katolíkov napichnuté na kopijach nosili víťazne mestom. 1200 katolíckych rodín bolo vyhnaných z mesta. V polovici júla sa reformovaní vyvŕšili na katolíkoch v Montaubane, Cahors, Rochelle, Nancy a Toulouse. Apoštolský stolec sledoval dianie veľmi pozorne.

Dňa 10. júla 1790 písal Pius VI. kráľovi, že nie je v kráľovej moci, aby odstupoval práva iných, menovite práva Cirkvi, hoci sám sa vzdal práv koruny. Potom napomínal listami francúzskych biskupov a kardinálov k stálosti a pevnosti.

Dňa 13. apríla 1791 v breve Caritas zavrhol občiansku ústavu duchovenstva a suspendoval konštitučných duchovných všetkých rádov a hodností a novozvolených biskupov vyhlásil za neplatných, svätenia za neplatné a svätokrádežné. Jakobíni (krvilační revolucionári z klubu, ktorý sa schádzal v bývalom dominikánskom kláštore sv. Jakuba v Paríži) sa chceli Piovi pomstiť a tak vyvolali povstanie na pápežských územiach v Avignone a Venaissine.

Dňa 24. decembra 1790 vtrhli francúzske voje na pápežove územie a 24. septembra 1791 boli tieto privtelené dekrétom Národného zhromaždenia k Francúzsku. Nová sloboda začala v Avignone, Carpentase a Venaissine väzbou 620 osôb verných pápežovi. Mnoho z nich bolo pobitých železnými tyčami a chlapík menom Jourdan, zvaný „rezač hláv“ takto prišiel k slušnému majetku. V Paríži posadili Piov obraz na osla, vodili ho mestom a výsmešne ho spálili. Kráľova situácia bola hrozná.

V marci 1791 rozohnali jakobíni „spolok priateľov monarchickej ústavy“. Lafayette kráľa týral a ten videl svoju spásu len v úteku k severnej armáde pod vedením generála Bouillé. Bol však na úteku rozpoznaný a 16. júna 1791 dolapený, zatknutý a odoslaný späť do Paríža. Jeho brat, gróf z Provence však šťastne utiekol.

Dňa 25. júna priviedli kráľa do Paríža, Národné zhromaždenie kráľa suspendovalo a chopilo sa všetkej moci

Kráľ už koncom roka 1789 žiadal európskych monarchov o pomoc, Rusko a Prusko malo záujem, boli však zamestnaný vojnou v Poľsku. Informácia o vyjednávaní s cudzími mocnosťami vyvolal ľudový odpor. Kráľova neprítomnosť sa stala vítanou zámienkou pre tvrdenie že Francúzsko môže byť republikou. Zhromaždenie, aby zbavilo kráľa viny, vyhlásilo, že kráľ bol unesený. Petičná kampaň cordeliérov za potrestanie kráľa a následná demonštrácia 17. júla bola národnou gardou potlačená a zastrelených bolo 50 manifestujúcich.

Na zatknutie kráľa reagoval Leopold II, brat Márie Antoinetty Pillnitzovou deklaráciou z 27. augusta 1791, v ktorej spolu s pruským kráľom pohrozili intervenciou vo Francúzsku.

V auguste 1791 vypuklo povstanie vo Vendée.

Dňa 13. septembra kráľ musel potvrdiť Národným zhromaždením vypracovanú novú ústavu, čím sa jeho suspenzia skončila.

Dňa 30. septembra Národné zhromaždenie splniac svoju úlohu ukončilo činnosť a po ňom malo nastúpiť Zákonodarné zhromaždenie. Na návrh poslanca Robespierra nesmel byť žiadny poslanec z Národného zhromaždenia zvolený do zhromaždenia zákondárneho. Tak sa dosiahlo, že mnohí, konzervatívnejšie zmýšľajúci muži boli odstavení a pri slabej účasti vo voľbách nadobudli radikáli prevahu.

Dňa 1. októbra započalo svoju činnosť Zákonodarné zhromaždenie tvorené 745 poslancami. 300 z nich boli advokáti, zväčša chudobní, potom tam bolo 70 literátov, 70 konštitučných duchovných. Boli v ňom tri strany

- feuillanti na pravici (lafayettisti a lamethisti, zástancovia umiernenej monarchie)
- nerozhodní v strede (nezávislí)
- rozhodní jakobíni na ľavici.

Medzi jakobínmi vynikali girondisti, zvaní podľa svojich náčelníkov z okresu Gironde, ktorými boli Vergniaud, Guadet, Isnard, Gensonné a Brissot.

Hlavní radikáli z Národného zhromaždenia zostali v Paríži a zaobstarali si tam dobré miesta. Robespierre sa stal verejným žalobcom pri hrdelnom súde senského departmentu, Péthion parížskym mairom, Danton prísediacim mestskej rady, Manuel syndikom mestskej rady. Marat sa stal svojimi krvilačnými listami hlavným hýbateľom verejnej mienky.

Dňa 29. novembra 1791 sa obrátili zákonodarcovia proti nekonštitučným kňazom, ktorí mali od Apoštolského stolca rozsiahle právomoci a v tichosti pôsobili. Na návrh Francoisa de Neufchateau vyšlo nariadenie, aby prísahu na ústavu vykonali všetci kňazi, aj tí čo nemajú žiaden úrad. Kto by tak nevykonal, bude podozrivý zo zrady a vzbury a musí sa odobrať na miesto, ktoré mu bude určené úradmi. Kráľ to síce odmietol schváliť, napriek tomu bol tento zákon v mnohých departmentoch horlivo vykonávaný. Verní katolíci sa s prísažnými kňazmi nestýkali, obzvlášť vo Vendée, Bretónsku a Anjou a chodili na bohoslužby do súkromných bytov, alebo na odľahlé miesta k verným kňazom. Toto revolucionárov dráždilo.

Dňa 6. apríla 1792 zakázali zákonodarcovia nosiť duchovné rúcho, Dňa 28. apríla zakázali všetky duchovné spolky

Dňa 28. mája podľa návrhu kalvína Francoisa z Nantes prikázali všetkým kňazom, ktorí prísahu nezložili alebo odvolali opustiť krajinu a to tak, že všade tam, kde by hrozilo nebezpečenstvo alebo občania žiadali, odsúdiť takého duchovného k opusteniu okresu do 24 hodín a do 30 dní krajinu. Kto by zostal alebo sa vrátil dostane desaťročný trest v žalári. Dekrét bol bez ohľadu na kráľovské veto všeobecne vykonávaný a prenasledovanie katolíkov zúrilo na všetkých stranách.

Dňa 17. augusta bol zrušený zvyšok ženských kláštorov, 23. a 25. augusta všetky príspevky štátu na Cirkev

Dňa 26. augusta bolo uvalené vyhnanstvo bez podmienky na všetkých neprísažných kňazov.

Dňa 14. septembra 1792 bol zavedený rozvod a pod trestom neplatnosti sa prikázalo uzatvárať manželstvo pred štátnym úradníkom Cirkev však civilný obrad vyhlásila za čisto občiansky úkon. Do dvoch rokov bolo v Paríži 6000 rozvodov.

Katolícky ľud bol z toho všetkého silno rozhorčený. V Mende, Vanes a Jales sa utvorili ozbrojené spolky na ochranu kňazov. Statočne sa držali aj katolíci vo Vendée a bývalom pápežskom Carpenterase.

V marci 1792 boli feuillanti v Zákonodarnom zhromaždení, ako protiváha girondistov, zvrhnutí. Robespierre, Danton, Chabot a Marat získavali stále väčšiu moc a zúrivci spomedzi girondistov ovládli zhromaždenie.

20. júna vtrhol sládek Santerre so skupinou otrhancov do kráľovských komnát a kráľ sa zachránil len vďaka svojej statočnosti. Verejne sa žiadalo zosadenie kráľovnej. Spoločné vyhlásenie Františka II a Fridricha Wilhelma dorazilo do Paríža na konci júla a rozzúrilo revolucionárov natoľko, že 10. augusta podnikli nový útok na Tuillerie. Kráľ s kráľovnou utiekli hľadajúc záchranu v Zákonodarnom zhromaždení, ktoré sa práve radilo o jeho zosadení.

V ten istý deň, 10. augusta ho aj zosadilo a uznieslo sa, že keďže samo spočíva na nevhodnej ústave, ukončí svoju činnosť a nahradí ho konvent. Kráľovský pár bol uväznený, zostavená bola nová vláda, v ktorej Danton získal kreslo ministra spravodlivosti.

Na druhý deň sa v Paríži spustil hon na neprísažných kňazov. Začali ich hromadne zatýkať a pre veľký počet premenili karmelitánsky kláštor a seminár sv. Firmina na žaláre. Deportačný dekrét bol 26. augusta ešte zostrený, na sprievodný list dostal deportovaný stanovenú trasu a bolo možné ho hocikde zatknúť, olúpiť, prípadne zavraždiť, čo sa aj často krát stalo. Deportovaných bolo asi 50 000. Postup spojencov proti Parížu prišiel revolucionárom vhod. Danton žiadal zatknúť každého podozrivého, zatvoril brány mesta a všetci neprísažní kňazi a ostatní podozriví boli uväznení.

Dňa 2. septembra sa začalo vraždenie v žalároch. Mestská rada zriadila pri každom žalári súd zložený s chamrade a spodiny, ktorý všetkých väznených za trestné činy prepustil, ale každého podozrivého zo zločinu proti revolúcii dal popraviť. Najatí vrahovia mečmi, sekerami a bodákmi sedem dní vykonávali revolučnú spravodlivosť. Zabitých bolo 8-12 tisíc ľudí, z nich 440 kňazov, medzi nimi arcibiskup z Arles (87 ročný starec), biskup z Beauvais, biskup zo Saintes, superior eudistov a mnohí iní. Kňažná z Lamballu bola zavraždená, vytrhli jej srdce, zjedli ho a jej hlavu nosili na pike mestom, jej pravú ruku odniesli Robespierrovi, ktorý vystrojil skvelú hostinu, kde túto ruku podával.

Dňa 3. septembra mestská rada vyslala posolstvo do provincií, kde žiadala, aby nasledovali jej príklad a pobili väzňov, ale nasledovali ju len Remeš, Challon, Meaux a Lyon.

Dňa 22. septembra sa schválilo zrušenie kresťanského letopočtu

Dňa 31. septembra 1792 začal svoju činnosť Národný konvent, zrušil na návrh Collota de Herbois ešte v ten istý deň kráľovstvo a vyhlásil republiku. Skladal sa z dvoch skupín. Girondistov, ktorí mali spočiatku prevahu a medzi ktorými vynikali Sieyes, Guadet, Pethion, Dumouriez a Rolland a fanatických jakobínov (volali ich montagnardi), ktorých viedol Robespierre, Danton a Marat. Girondisti chceli podľa svojich filozofických ideálov vytvoriť novú ústavu, jakobínom sa zdalo Francúzsko stále príliš aristokratické. Neutrálny stred sa postupne pridal na jednu alebo druhú stranu. V tom čase donútil Dumouriez Rakúšanov a Prusov k ústupu.

Dňa 11. decembra 1792 začal v konvente proces s „občanom Ľudovítom Capetom“. Na prvom výsluchu mu bolo položených 57 otázok. Girondisti chceli zachovať kráľa, ale báli sa motagnardov, tak sa neodvážili hlasovať za jeho nevinu. Z prítomných 721 poslancov ho 685 uznalo vinným zradou na slobode národa a 484 hlasmi proti 286 sa schválilo okamžité ukončenie procesu.

Od večera 16. až do noci 17. januára 1793 sa za ohromného terorizmu panujúceho v meste rokovalo o spôsobe trestu. V poslednom hlasovaní sa napočítalo 355 hlasov pre vyhnanstvo a 366 pre smrť. Orleánsky vojvoda, ktorý si zmenil meno na Filip Egalité hlasoval pre smrť, podobne abbé Sieyes a Robespierre.

Dňa 20. januára sa väčšinou 380 hlasov rozhodlo proti odročeniu smrti. Odklad troch dní, ktoré kráľ žiadal bol zamietnutý, spovedník povolený.

Dňa 21. januára 1793 sa Ľudovít bolestne rozlúčil s rodinou, nábožne vypočul vo svojom žalári sv. omšu slúženú neprísažným kňazom Edgeworthom z Firmontu, prijal Telo Kristovo a bol odvedený na námestie Ľudovíta XV. kde stála gilotína. Odpustil svojim nepriateľom, modlil sa aby jeho krv nepadla na Francúzsko a dovolil katanom, aby mu gilotínou oddelili hlavu od tela. Tak bol spáchaný zločin, ktorí mnohí Francúzi pokladali po Spasiteľovej smrti za najväčší v dejinách. Po zavraždení kráľa začal medzi girondistami a montagnardamii boj a nastala vláda strachu. Každá obec dostala dvanásťčlenný revolučný výbor, s právom hnať na zodpovednosť každého podozrivého, konať domové prehliadky a zabaviť všetko čo sa zdalo potrebné, potom dostala mimoriadny revolučný súd, ktorý sa riadil iba verejnou mienkou a do ktorého sa nominovali zväčša tí najhorší zo spodiny. K tomu bol ešte v každej obci zriadený výbor pre verejné blaho. V Paríži prešla moc konventu na mimoriadny súd a výbor pre verejné blaho a ministri sa stali len ich výkonnými nástrojmi. Nezdar republikánskej armády a útek Dumourieza urýchlil pád girondistov, ktorým montagnardi pripisovali všetko nešťastie. Keď ich nevládali poraziť v konvente, lebo stále mali dosť hlasov, zorganizovali montagnardi nové povstanie (povstanie sansculotov).

Dňa 2. júna 1793 obklopilo 80 000 ozbrojených buričov konvent žiadajúc vydanie 22 girondistov. Nikto chamradi neodporoval a 34 poslancov bolo uväznených. Ostatní girondisti opustili Paríž a spôsobili po krajine povstanie proti vláde spodiny, ktoré zachvátilo 60 departmentov. Montagnardi získali prevahu, pracovalo pre nich 44 tisíc revolučných tribunálov a práve toľko gilotín a tiež republikánske vojsko, ktoré očisťovalo krajinu od aristokratických a monarchických snáh. Vo Vendée, ktorá bojovala za vieru a kráľa zúril generál Rossignol, v Nantes Carrier, v Lyone Cothon.

Dňa 10. marca sa povstanie vo Vendée zmenilo v otvorenú vojnu. Odvodová kvóta 300 000 mužov pre posilnenie republikánskej armády pobúrila občanov, ktorí sa vyzbrojili a postavili Armée Catholique et Royale de Vendée, ktorá podľa vlastných slov „v prvom rade bojovala za opätovné otvorenie farských kostolov s niekdajšími neprísažnými kňazmi“.

Dňa 24. júna konvent vyhlásil novú ústavu, 10. augusta však výbor pre verejné blaho stanovil, že ju nemožno do života uviesť, kým sa neobnoví mier, čím sa ústava stala bezpredmetnou. Vojna vo Vendée aj na hraniciach sa viedla ďalej. Carrier dostal od konventu príkaz pacifikovať región i za cenu absolútneho vyhladenia celej populácie čo pomocou stratégie spálenej zeme horlivo vykonával. Počet obetí sa uvádza medzi 120 - 450 tisícmi, pričom región obývalo cca 800 tisíc ľudí.

Dňa 25. júna 1793 prečítal Jacques Roux Konventu Manifest zúrivcov (enragés, ľavicoví radikáli, ktorí sa odštiepili od sansculotov koncom roka 1792) v ktorom v podstate všetkých bohatých označil za darebákov a úžerníkov.

Dňa 10. júla 1793 Konvent reagoval a zmenil zloženie Výboru pre verejné blaho (o. i. odišiel Danton). Parížske sekcie boli priaznivo naklonené programu zúrivcov a časť montagnardov, napr. Hébert a Chaumette, si tiež osvojila ich program.

Dňa 13. júla Karolína Cordayová zbavila krajinu krvilačného šialenca Marata, za čo skončila 17. júla pod gilotínou. Marata potom zberba zbožňovala a klaňala sa mu po námestiach ako nejakému božstvu, jeho busty boli všade vystavené a jeho telo pochovali v Pantheone.

Dňa 26. júla Konvent prijal radikálmi požadovaný Zákon o úžerníctve, podľa ktorého každý obchodník musel vyložiť verejne do výkladov zoznam svojich zásob potravín. Výboru pre verejné blaho bol za to vystavený za to tvrdým útokom ochránil ho však Robespierrr, ktorý sa 27. júla stal jeho členom a zmenil smer politiky výboru aj Konventu.

Konvent 23. augusta odhlasoval všeobecnú mobilizáciu.

Dňa 10. októbra sa prijal dekrét o tom, že vláda bude až do skončenia vojny vládou „revolučnou“

Dňa 16. októbra 1793 bola popravená Mária Antoinetta a jej syn Ľudovít XVII bol daný do výchovy krajčírovi Simonovi, ale už v roku 1795 zomrel. Mnoho girondistov, ako Brissot, Bailly, Barnave i vojvoda Filip Egalité skončili pod gilotínou. Kati, hoci gilotína ich námahu výrazne umenšila, bývali od práce často nadobro vyčerpaní. Preto nastúpili nové metódy vraždenia.

V decembri 1793 bolo 484 osôb postrieľaných kartáčmi. V Lyone tiekla krv potokmi, v Nantes dal Carrier utopiť v Loire 228 osôb. Kňazi a ženy bývali pri tom nahí priväzovaní k sebe a hádzaní do vody - nazývalo sa to republikánske manželstvo. Matky sa museli dívať na masakrovanie svojich synov a k tomu všetkému hrala hudba.

Dňa 5. októbra vstúpil do platnosti republikánsky kalendár. Nový letopočet začínal 22. septembra 1792 a zmizli všetky kresťanské sviatky, vrátane nedieľ. Rozširovať sa začal revolučný kult (veľké slávnosti 14. júla a 10. augusta, martýri ako Marat, Lepeletier a pod.) Pretože katolícke náboženstvo vo Francúzsku bolo zničené, stali sa konštituční kňazi príťažou, ktorej sa však rýchlo zbavili.

Už 7. novembra 1793 písal do konventu farár z Boissise le Bertrand, že celý život kázal lož, že už má toho dosť, že sa odporúča z fary i úradu a prosí konvent aby mu dal iný kus chleba. Jeho list bol veľmi kladne prijatý a krátko nato prišiel konštitučný arcibiskup Gobet s 13-timi vikármi nesúc mitru, prsteň a kríž v ruke, jakobínsku čiapku na hlave, do konventu s tým, že odchádza zo svojho úradu, lebo doposiaľ kázal, keďže ľud tak chcel, ale teraz to ľud už nežiada a on tak už nebude robiť. Mnoho konštitučných kňazov urobilo podobne a kde tak neurobili, občania ich demokraticky vyhnali. Konvent zabavil posledné zvyšky cirkevného majetku. Eucharistia bola strašne zneucťovaná, kto bol spoznaný ako kňaz, bol uväznený. Židia, ktorí 27. septembra 1791 dostali plné občianske práva ohromne bohatli na predaji cirkevného majetku. Zo zvonov sa liali delá, s kostolných riadov sa razili mince, z kalichov pila chamraď pálenku a z patén jedli solených sleďov. Z misálov sa robili papierové patróny, z ornátov nohavice, somárom priväzovali na hlavy mitry a na chvosty biblie a robili s nimi ohavné posmešné sprievody, že sa nad tým pohoršoval aj sám Danton.

Dňa 2. brumaira II. roku (10. novembra 1793) priviedli v sprievode municipálnych úradníkov do katedrály Notre Dame prostitútku Candeilliu oblečenú do priesvitného flóru s jakobínskou čiapkou na hlave, čoby stelesnenie boha rozumu, postavili ju na oltár, pod nohami mala kríž, v ruke zástavu, incenzovali ju kadidlom, pri čom ona spievala hymnus na slobodu od Cheniera z Gossatu. Táto ohavná modloslužba sa mala konávať pravidelne a zaviesť aj do iných kostolov, čo sa z mohutnými pitkami, tancami a inými nehanebnosťami dialo. Pôvodcom tohto teátru bol pofrancúzštený Nemec Anacharis Cloots a veľmi sa tým dotkol Robespierrovej márnivosti, ktorý vtedy už fakticky bol diktátorom. Vyslovil nad tým svoju nevôľu, čo proti nemu spojilo opozíciu, Aby predišiel problémom, nechal Clootsa, bývalého arcibiskupa Gobeta aj s prívržencami zatknúť a 24. marca 1794 popraviť.

Koncom roka 1793 sa v strane montagnardov definitívne vytvorili dve významné skupiny: (ultraradikálni) hébertisti (cordeliéri) a tzv. zhovievaví (= menej radikálni, avšak stále revoluční, dantonisti).

Príčinou bola jednak aféra podplácania poslancov a tiež skutočnosť, že dantonisti požadovali ukončiť diktatúru (teror). Zhovievaví boli čiastočne aj proti dekristianizácii iniciovanej hébertistami. Robespierre koncom roka 1793 nechal bez povšimnutia kampaň dantonistov proti dekristianizácii.

V januári 1794 však naopak Robespierre spustil kampaň proti hébertistom aj dantonistom, snažil sa pôsobiť zmierlivo. Výbor pre verejné blaho, aby si naopak zachoval podporu ľudu, vo februári a marci skonfiškoval majetok nepriateľov republiky a nariadil obciam, aby vyhotovili zoznamy chudobných, ktorým tento majetok pridelia (tzv. februárové dekréty). Bolo to však márne, lebo v marci vypukli ľudové vzbury a nepokoje. S podporou dantonistov Výbor pre verejné blaho dal zadržať vodcov hébertistov spolu s niekoľko cudzími agentmi (1. germinálsky proces) a 24. marca ich popravili. Dantonisti, mysliac si, že teraz im nikto nebude odporovať, následne v tlači prudko napadli výbory Konventu. 30. marca však Výbor pre verejné blaho a Výbor pre národnú bezpečnosť - po počiatočnom odpore Robespierra - na spoločnej schôdzke nariadili uväzniť aj vodcov dantonistov (2. germinálsky proces).

Dňa 5. apríla 1794 boli aj oni všetci, vrátane Dantona popravení. Výbory Konventu sa tak na niekoľko mesiacov zbavili akejkoľvek opozície. V apríli sa začala oficiálne Robespierrova diktatúra, zrušili sa ministerstvá, zrušili sa revolučné tribunály mimo Paríž, zefektívnilo sa (teda sa odstránili časti súvisiace s dokazovaním viny) revolučné súdne konanie a rozšírila sa definícia „nepriateľa republiky“. Od 10. júna do 27. júla padlo takmer 1300 rozsudkov smrti.

Clootsova modloslužba neprežila svojho strojcu a Robespierre nechal dekrétom zo 7. mája 1794 deklarovať, že „existuje Najvyššia bytosť a duša ľudská je nesmrteľná“. Zaviedli sa 4 veľké republikánske sviatky (14.7.1789, 10.8.1792, 21.1.1793 a 31.5.1793). Každá dekáda (desaťdňový týždeň v revolučnom kalendári) bola zasvätená nejakej občianskej cnosti. To ho stálo život. Revolucionári nestáli o žiadne náboženstvo. Aby svoj dekrét aj zrealizoval, vytvoril slávnosť k pocte Najvyššej bytosti a 8. júna 1794 kráčal v čele sprievodu v blankytnom fraku a krátkych čiernych nohaviciach, nesúc kyticu z kvetov a pšeničných klasov ako najvyšší kňaz sláviac sviatok Najvyššej bytosti a prírody a bol všetkým Parížanom na posmech, čo sám dobre videl. Vo výbore pre verejné blaho sa hneď proti nemu vytvorila silná opozícia, ktorú sa cez Výbor pre národnú bezpečnosť snažil potlačiť mnohými popravami a terorom.

Dňa 26. júla však vypukla proti nemu v konvente búrka, na druhý deň bol zatknutý. Komúna ho síce spontánne oslobodia, ale konvent povolal vojsko, ktoré ho opäť uväznilo (aj s jeho bratom, Couthonom a Saint-Justom) a 28. júla skončili pod gilotínou. Potlesk nad jeho bezhlavým telom bol dlhý a hlasný. Jeho smrťou hrôzovláda trochu poľavila a ľud sa stával miernejším avšak hnev Konventu, v ktorom teraz získali prevahu konštituční stredoví poslanci sa obrátil proti jakobínom. Konvent si naklonil mnoho z meštiackej „zlatej“ mládeže, ktorá vyzbrojená podnikala útoky na jakobínske kluby a domy.

Dňa 11. novembra 1794 napadli klub jakobínov na druhý deň Konvent klub zatvoril a to bol koniec montagnardov a ich vplyvu. Zlatá mládež, čoskoro posilnená emigrantmi a žiadateľmi reštitúcie ich svojho času zhabaných majetkov, však pokračovala vo vyčíňaní (tzv. biely teror) a obrátila sa proti členom výborov Konventu s pred Robespierrovho pádu termidorského prevratu, teda proti členom tzv. revolučnej vlády. Vyplienili jakobínske kaviarne, rúcali sochy Marata a iných hrdinov revolúcie a napokon boli aj ostatky Marata, Baru a Vialu vynesené z parížskeho Panthéonu. Konvent nemohol proti zlatej mládeži nič podniknúť.

Dňa 2. marca 1795 Konvent povolil zatknúť Barera, Billaud-Varenna. Collota a Vadiera (bývalí členovia Výboru). Začiatkom roka 1795 už biely teror prerástol do masového vraždenia. Prenasledovanie kňazov oboch skupín pokračovalo pokračovalo.

Dňa 21. februára 1795 však bola vyhlásená sloboda vyznaní a všetkým kňazom bolo povolené slúžiť omše za predpokladu, že prisahajú na zákony republiky, ktoré ale žiadny katolík nemohol prijať.

Tisíce kňazov, čo v nádeji na lepšie časy vyšlo s podzemia bolo uväznených. Konvent vypracoval novú ústavu. Zákonodarnú moc odovzdal dvom zborom, zboru 500 a zboru 250 starších, výkonnú moc piatim direktorom. Prvý zbor zákony zostavoval, druhý schvaľoval. Štát sa stal sekulárnym a povoľoval všetky vyznania, avšak zatknutí kňazi zostali vo väzbe až do 4. decembra 1795.

Proti novej ústave povstali demokrati spolu s rojalistami a vzburu parížskej spodiny musel konvent krvavo potlačiť. Tu sa prvýkrát vyznamenal Napoleon Bonaparte, za čo mu konvent zveril velenie nad talianskou armádou. Konvent ukončil svoje pôsobenie 26. októbra 1795. Prví direktori boli sami kráľovrahovia, Rewbell, Letourneur, Barras, Laréveillére-Lepeaux a Carnot. Zaviedli trochu pokojnejší režim, ale prenasledovanie katolíkov neprestalo. Od kňazov sa žiadala prísaha, že nenávidia kráľovstvo a kto neprisahal bol deportovaný do Guyany alebo na ostrovy Ré a Oleron.

Nový zákon proti nekonštitučným kňazom prijalo aj druhé direktórium hneď ako prišlo k moci, v septembri 1797. Kňazi boli opäť podrobení prísahe a tisícky z nich, vrátane belgických kňazov skončili deportovaní na rôzne ostrovy. Časť z nich Angličania, ktorí Francúzov vytláčali z kolónií oslobodili. Istý čas sa tešil popularite kult theofilantropov, ktorý však spodina zosmiešnila a preto sa zaviedol kult dekády, teda desiateho dňa v týždni. Slávil sa pracovným pokojom, čítaním zákonov a obežníkov.

Pojmy rovnosť, sloboda a bratstvo, sa v kontexte skutočných udalostí ukázali ako prázdne a lživé gestá. Skutočným cieľom revolúcie bol brutálny a zničujúci útok na Katolícku cirkev a jej vymazanie zo spoločnosti. Revolucionári postupovali dôsledne krok za krokom, s cieľom zničiť všetky známky existencie Cirkvi vo Francúzsku a treba priznať, že v tom dosiahli úspech, ako pred nimi nikto. Katolícka cirkev vo Francúzsku koncom 18. storočia stratila kompletnú hierarchiu, z kléru zostal len v utajení žijúci zvyšok a čo je najhoršie státisíce, ba milióny laikov stratilo vieru a tak aj nádej na večný život a krajina sa stala baštou ateizmu. Kto sa postavil na obranu Cirkvi bol nemilosrdne zavraždený, kto si dovolil nesúhlasiť bol nemilosrdne zavraždený. Sloboda, znamenala slobodu vraždenia a nivočenia, slobodu od morálky a mravnosti, slobodu od akejkoľvek povinnosti, rovnosť sa zaviedla sťatím každej hlavy, ktorá sa nesklonila pred revolučnou sekerou a bratstvo bolo stelesnené akurát tak spoločnou vinou na nespočetných zločinoch, ktorá padá na hlavy všetkých revolucionárov. Cieľ, ktorý si revolúcia aspoň naoko vytýčila, teda odstránenie vlády jedného muža a zavedenie vlády ľudu, nebol splnený ani v najmenšom, ba naopak, Napoleonova vláda bola samovláda v oveľa horšej podobe, ako bola vláda Ľudovíta XVI., a zatiahla celú Európu do vojenského pekla 18. storočia.

JOZEF DUHÁČEK

MARGITA IVANIČKOVÁ

Veľkonočný odkaz

Keby si ku nám prišiel dnes -
podobný ľuďom - ako vtedy,
nájdeš dohola vyrúbaný les
a horu novej trendy-biedy.

Keby si ku nám prišiel dnes,
bez dlhých vlasov, v módnom outfite,
nájdeš tu duše hore bez
a telá k obrazovke pribité.

Keby si ku nám prišiel dnes
rozčesať naše zauzlené dredy,
štekol by po tebe máloktorý pes.
Vyhnali by ťa znova. Ako vtedy.

Keby si ku nám prišiel dnes,
rozhodol by väčší počet SMS:
na koho to slovo padne?

Kto modré klbko hadov rozmotá?

Smrť krížom, Pane,
už znie ľuďom fádne.
Celá Zem je dnes Tvoja
Golgota.

KULTÚRA
dvojtýždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík*. – Šéfredaktor: *Teodor Križka*. – Cena jedného čísla je 1,20 € – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164 , 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo EV 757/08. – Nevyžiadané rukopisy nevraciame. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk – www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Mýty a skutočnosť

Komunizmus - fašizmus - nacizmus mali korene v európskom socializme

Sú to bezpochyby významné pojmy. Označujú najvýraznejšie politické štruktúry a ich ideologické základy, ktoré charakterizovali najmä v Európe uplynulé 20. storočie. No v ich bežnom používaní aj v našom slovenskom jazyku sa odráža nejasnosť, nepresnosť a popletenosť, ktorá neraz zapríčiňuje až myšlienkový a hodnotový chaos. Napríklad už okolo polovice marca sme v médiách počúvali a čítali o „fašistickom" režime prvej Slovenskej republiky. Zaujímavé je pri tom, že tie isté médiá nikdy ani len nemuknú o „slobodomurárskom" režime prvej Československej republiky, alebo o „boľševickom" režime druhej Československej a potom Česko-Slovenskej republiky do roku 1993.

Vo svetovej literatúre dnes sa už dosiahol podstatný súhlas s presným definovaním týchto pojmov.

Všetky tri tieto politické hnutia a z nich vytvorené diktátorské režimy majú spoločné korene v socialistickom hnutí, ktoré vzniklo po Francúzskej revolúcii a začalo sa organizovať v polovici 19. storočia, najmä po tom, čo Karl Heinrich Marx a Friedrich Engels vydali v Londýne svoj „Kommunistisches Manifest" (1848). Jeho ohlas počas prvej svetovej vojny viedol k Leninovej Boľševickej októbrovej revolúcii v Rusku roku 1917 a k jej následkom pod diktatúrou všemocného Josipa V. Stalina, ktorý počas dlhých takmer 70 rokov vytvoril najbarbarskejší teroristický politický režim v dejinách. Komunistický režim vyvraždil, počnúc celou rodinou ruského cára a nespočetných členov vyšších spoločenských vrstiev, desiatky miliónov vlastných občanov. A po druhej svetovej vojne sa rozšíril na značnú časť strednej Európy, vrátane našej slovenskej vlasti, ktorých národy a štáty pozbavil najzákladnejších slobôd a veľkej časti ľudských práv. Obete na životoch tohto režimu od samej revolúcie, cez masovú „likvidáciu kulakov" a vzdelanej vrstvy Ukrajincov a Bielorusov (1929 - 1930) a nasledujúci hladomor 1932 - 1933 sa odhadujú na viac než sto miliónov zotročených, týraných a pozbavených života. Komunistická strana Československa, ktorej odnožou bola v určitom období jej vždy podriadená Komunistická strana Slovenska, pri demokratických voľbách na Slovensku našla v niektorých obdobiach dosť početných sympatizantov, no nikdy nedosiahla ani len pomernú väčšinu.

V Talianskom kráľovstve socialista Benito Mussolini podobne získal taký počet stúpencov, že koncom októbra 1922 mohutným „Pochodom na Rím" so svojimi Čiernymi košeľami prinútil kráľa Vittoria Emanuela III. , aby ho vymenoval za predsedu vlády. Vzhľadom na to, že Taliansko bolo štátom s drvivou katolíckou väčšinou a sídlom Svätej stolice, Mussolini dal svojmu hnutiu názov „fašizmus", ktorého symbolom bol rímsky zväzok prútov. To malo zvýrazniť predovšetkým nacionalistický charakter režimu. Jeho cieľom bolo dovŕšiť dielo - „vytvoriť Talianov", ktoré bolo základným programom talianskych vlád po zjednotení celého Talianska v jednom kráľovstve (jeho 150. výročie práve oslavujú). Uvedením korporatívneho systému si fašizmus získal široké masy pracujúcich. Režim nebol demokratický, ale sa otvorene priznával k diktatúre Fašistickej strany, ktorej zakladateľ a vodca sa dával titulovať „Duce". S diktatúrou, ktorá trvala dvadsať rokov, si Mussolini získal mohutnú oporu občanov štátu, lebo sa líšila po celý čas, až do začiatku druhej svetovej vojny, od ostatných dvoch diktatúr v Európe hlavne svojou umiernenosťou. Pripisuje sa jej jediný ľudský život lokálnymi fašistami zavražďeného socialistického poslanca menom Giacomo Matteotti roku 1924 po tom, čo v parlamente predniesol tvrdú obžalobu proti novému systému, od ktorého očakával uvedenie socializmu sovietskeho charakteru. Preto sa cítil byť fašizmom zradený a sklamaný. „Teror" talianskeho fašizmu pozostával v takmer zábavnom treste núteného vypitia ricínového oleja, alebo odsúdením na kratšie tresty väzenia, pričom sa odsúdenému často dávala možnosť opustiť Taliansko, ponajviac do parížskeho exilu. Fašizmus teda sami Taliani pokladali za navoňavkovanú diktatúru („all´acqua di rose"). Možno preto našiel aj mimo Talianska sympatie a napodobňovateľov. Asi prvým takýmto sympatizantom bol bulharský premiér Alexander Zankov už v roku 1923.

Jedným z prvých napodobniteľov fašizmu bol Rakúšan Adolf Hitler , ktorý v Nemecku založil mohutné hnutie Nemecká socialistická robotnícka strana (NSDAP). Napodobňovali ho ďalší európski štátnici ako Antonio de Oliveira Salazar v Portugalsku, Francesco Franco Bahamonde v Španielsku, Miklós Horthy v Maďarsku, kráľ Carol II. V Rumunsku, generál Ioannis Metaxás v Grécku a Józef Pilsudski v Poľsku. Nechýbali obdivovatelia Mussoliniho ani v baltických štátoch ako Fritz Clausen v Dánsku. Vo Francúzsku sa talianskym fašizmom inšpirovalo hnutie „Action Francaise", v Rakúsku „Heimwehr", v Belgicku Léon Degrelle s hnutím „Rex", v Rumunsku „Železná garda", v Chorvátsku „Ustaša", v Maďarsku Ferenc Szálasi a jeho „Šípové kríže", v Španielsku „Falanga", ba aj vo Švajčiarsku a vo Veľkej Británii vznikli organizované skupiny napodobňovateľov Mussoliniho, kde najznámejšia z nich bola British Union of Fascists, ktorú založil v roku 1933 sir Oswald Mosley. Aj v ďalekej Argentíne podľa mnohých autorov sa fašizmom inšpiroval Juan Domingo Perón, ktorý sa stal v roku1946 prezidentom.

Je teda celkom pochopiteľné, že ani vo vtedajšom Česko-Slovensku nemohlo to byť inak. Minister financií Alois Rašín už v novembri 1922 v Česku verejne propagoval zásady talianskeho fašizmu. Socialistický vrah ho smrteľne zranil, na čo doplatil životom. Naskutku, už začiatkom roku 1925 sa ustanovila v Brne Národní obec fašistická (NOF) na čele s legionárskym hrdinom Radolom Gajdom (predtým sa volal Rudolf Geidl), ktorý potom pripravoval fašistický štátny prevrat podľa príkladu Mussoliniho. Prevrat sa mal uskutočniť počas sokolského zletu 2. júla 1926, ale prípravy boli odhalené a celá akcia znemožnená. V roku 1928 NOF začala tesne spolupracovať s Republikánskou stranou zemědělského a malorolnického lidu Antonína Švehlu a Milana Hodžu, ktorej polovojenská organizácia „Selská jízda" napodobňovala fašistické uniformované parády. Podľa Edvarda Beneša v roku 1933 Švehla už „byl úplným fašistem". Česká politická strana Národní obec fašistická začala prenikať aj na Slovensko, kde dovtedy mala iba skupinky sympatizantov, zväčša Čechov na Slovensku. Založila časopis „Slovenské fašistické noviny", ktorý však pre nezáujem slovenskej verejnosti po niekoľkých číslach zanikol. S talianskym fašizmom sympatizoval v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane prof. Vojtech Tuka, ktorý v roku 1923 založil „Rodobranu", ktorú však po niekoľkých mesiacoch vláda zakázala, takže nemohla vyvíjať žiadnu pozoruhodnú činnosť. Postupne vzniklo aj niekoľko iných skupiniek, ktoré sympatizovali s fašizmom, ako napríklad „Jednota slovenských junákov" (Junobrana) v Slovenskej národnej strane, Slovenské gardy, Liga proti komunizmu a pod., ale nikdy nehrali viditeľnú úlohu v slovenskej politike. Boli za tým takmer výlučne českí štátni a verejní zamestnanci žijúci na Slovensku, prípadne členovia maďarskej menšiny, ktorí si založili „Árijský front", inšpirovaný viac Hitlerovou ideológiou. Od roku 1938 sa podľa vzoru talianskych fašistov organizovali radikálni nacionalisti v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane, ktorí si založili Hlinkovu gardu. Čoskoro sa však dostali do konfliktu s vedením štátostrany, ale dostávali podporu a ochranu z Nemeckej ríše. Napriek tomu sa im však nikdy nepodarilo odstrániť predsedu strany a prezidenta republiky Jozefa Tisu a úplne sa zmocniť vlády v Slovenskej republike.

Najúspešnejším napodobniteľom Mussoliniho bol bezpochyby Adolf Hitler, ktorý od neho prevzal aj svoj titul „Führer" (nemecký preklad talianskeho „Duce"). No veľmi skoro sa vzdialil od ideológie fašistického nacionalizmu, keď už v roku 1924 vydal prvý diel svojho „Mein Kampf". Tam už celkom jasne definoval svoj program radikálneho rasizmu a mocenského expanzionizmu v duchu tradičného „Drang nach Osten". Na rozdiel od Mussoliniho nevybral si cestu k moci revolučnými gestami, ale využitím demokratických práv a slobôd na mohutnú agitáciu más trpiacich pod následkami prehratej vojny. Už pri voľbách v roku 1930 jeho NSDAP z dovtedajších 12 mandátov získala takmer desaťnásobok: 107 mandátov. V nasledujúcich rokoch ekonomická a finančná kríza, ktorá zapríčinila skrachovanie bánk a v Nemecku vyše šesť miliónov nezamestnaných, iba privádzala k Hitlerovi stále mohutnejšie masy. V apríli 1932 pri voľbách za ríšskeho prezidenta Hitler získal vyše 13 miliónov hlasov, takže opäť zvolený prezident, staručký maršal Paul von Beneckendorf und Hindenburg, ktorý bol prezidentom od roku 1924, musel s ním rátať. Keď v marci 1933 voľby do parlamentu jednoznačne vyhrala Hitlerova NSDAP, neostávalo mu iné, ako potvrdiť ríšskeho kancelára Adolfa Hitlera, ktorého vymenoval už koncom januára. Už 24. marca si dal odhlasovať „zmocňujúci zákon", ktorým získal pre svoju vládu právo vydávať zákony bez ohľadu na ústavné procedúry. Týmto sa Hitler postupne zmocnil celého vedenia ríše a začal budovať svoj totalitárny režim jedinej strany NSDAP. V novembri toho istého roku vyhlásil nové voľby, pri ktorých jeho strana dosiahla 92% odovzdaných hlasov. Keď potom 2. augusta 1934 prezident Hindenburg zomrel, Hitler spojil funkciu prezidenta a kancelára vo svojej osobe a stal sa absolútnym diktátorom ríše. Už 19. augusta dal si to potvrdiť plebiscitom. Potom už svetová tlač každých niekoľko dní referovala o nových „úspechoch" tak vnútornej ako medzinárodnej Hitlerovej politiky, ktorá ohrozovala bezpečnosť strednej a postupne i západnej Európy. V januári 1935 znovuzískanie Saarska, následne zavedenie všeobecnej vojenskej služby, v nasledujúcom roku vypovedanie Locarnskej zmluvy a obsadenie Porýnska mu vynieslo deväťdesiatdeväťpercentný súhlas pri najbližších voľbách. Potom uzavrel priateľskú dohodu s Rakúskom a organizoval veľkolepé Olympijské hry v Berlíne. Na celoríšskom sneme NSDAP v septembri už verejne vyhlásil svoj protiboľševický postoj, ktorý potvrdil uznaním španielskej vlády generála Francisca Franca, čím si znepriatelil predtým obdivovaného a napodobňovaného sovietskeho diktátora Stalina, podľa príkladu ktorého uviedol v Nemecku aj pracovné tábory a geografické presuny más obyvateľstva. Práve v tom období Stalin na Svetovom kongrese Tretej Internacionály v Moskve vyhlásil otvorený boj proti „fašizmu", mysliac tým Hitlerovu Nemeckú ríšu.

Práve tu musíme identifikovať príčinu historicky nepresných, až absurdných, ale ešte stále dosť rozšírených pomenovaní troch spomínaných diktatúr. Všetky tri majú korene v európskom socializme. Mussolini sa však dištancoval od socializmu a nazval svoj systém fašizmom. Hitler ostával verný svojej Národno-socialistickej robotníckej strane. Pretože sa Rusko už od roku 1922 definovalo ako Zväz sovietskych socialistických republík, Stalin nemohol pripustiť, aby sa iné režimy označovali týmto prívlastkom. Preto zaviedol tak pre Nemecko ako aj pre Taliansko striedavé výrazy „fašizmus" a „nacizmus", ktoré sa pri bezhlavom opakovaní ruských vzorov ujalo aj vo všetkých satelitných štátoch ZSSR.

Po dostatočnom časovom odstupe treba, aby sa tieto diktatúry označovali korektnými historickými výrazmi: „boľševické (alebo: sovietske) Rusko", „fašistické Taliansko" a „národno-socialistické Nemecko". Používať tieto prívlastky vo vzťahu k iným štátom a národom je nepresné, konfúzne, neraz až absurdné.

MILAN S. ĎURICA

Kolokvium o osobnosti Ferdinanda Ďurčanského

Kolokvium Ferdinand Ďurčanský a jeho aktivity vo svetle slovenských dejín 20. storočia, sa uskutočnilo 9. marca 2011 o 14.00 v knižnici Krajanského múzea Matice slovenskej v Bratislave.

Toto odborné podujatie zorganizoval Historický odbor Matice slovenskej a Slovenský historický ústav. Rozhodli sme sa tak preto, že v súvislosti s medializovanou kauzou - busty Ferdinanda Ďurčanského v Rajci, sa Matica slovenská ako celok dostala do vnútorného rozporu, lebo mestské zastupiteľstvo v Rajci pri schvaľovaní svojho rozhodnutia o postavení busty Ferdinanda Ďurčanského vychádzalo najmä z matičnej publikácie, ktorú vydal Kabinet slovenského exilu (Peter Maruniak) v roku 1996, ale zároveň miestny odbor MS v Rajci vydal stanovisko proti postaveniu busty.

Na kolokviu sa prezentovalo široké spektrum názorov na túto osobnosť slovenských dejín. V úvodnom kole predniesli svoje referáty historici z Historického ústav Slovenskej akadémie vied (Ľudovít Hallon, Ján Hlavinka, Michal Schwarc) z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského (Eduard Nižňanský), Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského (Róbert Letz), Slovenského historického ústavu a Historického odboru Matice slovenskej (Ján Bobák a Anton Hrnko). Svoj referát na kolokvium zaslal aj slovenský exilový historik František Vnuk.

Účastníci kolokvia sa z úst referujúcich dozvedeli, že jeho pôvod ho predurčoval na politickú kariéru (otec bol senátorom Národného zhromaždenia ČSR za HSĽS). V časopise Nástup (založený 1933), ktorého bol spoluzakladateľom prezentoval myšlienku slovenskej štátnej samostatnosti. Sformuloval prvý Piešťanský manifest v roku 1936, Svätodušný manifest v Bratislave roku 1938, žilinský Manifest slovenského národa zo 6. októbra 1939 a druhý Piešťanský manifest zo 14. januára 1945. Vo všetkých dokumentoch dôsledne presadzoval myšlienku slovenskej národnej a štátnej identity. K jeho osobnému profilu patrí aj to, že bol na slovenské pomery nadpriemerne vzdelaný a svoj doktorát z medzinárodného práva obhájil na parížskej Sorbone. K jeho osobnej charakteristike, ale aj k jeho politickej činnosti, patril pragmatizmus v myslení a konaní, čo ho však ako politika nezbavuje zodpovednosti za jeho rozhodnutia.

Ferdinand Ďurčanský mal podiel na príprave protižidovskej legislatívy v čase autonómnej Slovenskej krajiny, presadzoval numerus clausus (štatisticky percentuálne obmedzený počet) židovských advokátov, notárov, lekárov a lekárnikov. Na kolokviu zaznel názor, že za veľký deficit slovenskej historickej vedy treba považovať, že o Ferdinandovi Ďurčanskom neexistuje monografia. Zaznel názor, že Ďurčanský je klasický príklad, ako slovenská spoločnosť reflektuje určitú osobnosť do svojej historickej pamäti. Faktom však ostáva, že od roku 1945 do roku 1990 sa Ferdinand Ďurčanský prezentoval iba ako jednoznačne negatívna osobnosť. Aj na kolokviu sa mu vyčítalo, že presadzoval totalitné praktiky v čase svojho pôsobenia v politike (1938-1940) a propagoval spoluprácu s Nemeckom. Z dokumentov vyplýva, že spolupracoval s nemeckou tajnou službou, s vojenskou rozviedkou, ale robil to v záujme vzniku samostatného slovenského štátu. Nemecku chcel umožniť čerpať z nerastného bohatstva Slovenska, avšak reálne sa usiloval o formálnu nezávislosť Slovenskej republiky, nerešpektujúc silné väzby na Nemeckú ríšu.

Zaznel tam aj názor, že tridsať rokov Ďurčanského práce exile na váhe spravodlivosti dejín preváži tri roky jeho politickej aktivity v prvej Slovenskej republike, kde sa ako každý politik dopustil chýb. Po odchode do exilu najprv iluzórne veril, že zahraniční Slováci a Svätá stolica pomôžu Slovenskej republike po roku 1945 uchovať svoju suverenitu. Jeho memoranda v prospech zachovania slovenskej zvrchovanosti sú uchované v amerických, britských archívoch, ako aj archívoch OSN a Bezpečnostnej rady OSN. Nikdy neopustil myšlienku kontinuity Slovenskej republiky zo 14. marca 1939. Ferdinand Ďurčanský protestoval proti odsunu Nemcov a Maďarov z ČSR a deportáciám Slovákov do českého pohraničia. Podieľal sa na vzniku Svetového kongresu Slovákov (1971). Vďaka nemu bola slovenská otázka vo svete prezentovaná ako otvorený problém, čo z medzinárodnoprávneho hľadiska umožnilo vznik Slovenskej republiky 1. januára 1993. Ferdinanda Ďurčanského treba podľa záverov kolokvia považovať za zakladateľa slovenskej politológie, hoci sú vážne výhrady, že vo svojej Bielej knihe zamlčal, alebo skreslil, niektoré dôležité fakty slovenských dejín. K jeho zásluhám patrí aj to, že založil a riadil Rádio Barcelona, ktoré na Slovenskú podporovalo antikomunistický odboj. Vo svojich štátoprávnych koncepciách sa prikláňal k vytvoreniu konfederácie stredoeurópskych katolíckych národov - Intermária.

Na kolokviu sme sa dozvedeli, že k afére vydania Ďurčanského ako vojnového zločinca britské úrady zaujali zamietavé stanovisko. Svoj postoj odôvodňujú medzirezortným memorandom z 20. júna 1946, kde sa hovorí: „Nesúhlasíme s tým, aby naša vláda na želanie česko-slovenskej vlády mala žiadať Spojeneckú komisiu v Stredomorí o zaistenie a vydanie Dr. Ďurčanského, pretože podľa našich informácií Ďurčanský nie je obvinený z vojnových zločinov, ale iba z rozličných kriminálnych priestupkov proti česko-slovenským občanom, ktorých sa dopustil počas trvania bratislavského režimu..."

Názov kolokvia vystihoval cieľ, ktoré toto odborné podujatie malo. Mali sa objektívne, kritickými metódami historiografie posúdiť aktivity jednej významnej slovenskej osobnosti z pohľadu slovenských dejín 20. storočia. Udalosti a osobnosti slovenských dejín možno skúmať z rozmanitých pohľadov a z rozličným hodnotovým systémom, ale v zmysle zásad objektivity skúmania všetkých dejinných udalostí, nemali by sa do historiografie vnášať ideologické, politické hodnotenia. Hoci od konca druhej svetovej vojny uplynulo 66 rokov, zrejme pod vplyvom publicistiky, filmu a elektronických médií, historiografia je do istej miery pod vplyvom takýchto hodnotení sme ovplyvnení takýmto videním dejín. Tým sa vytvára pohľad na slovenské dejiny 20. storočia plný rozporov, nepriateľstva, nepriateľov a vzájomne spáchaných krívd, čo nevystihuje reálny a veľmi zložitý priebeh udalostí, ktoré sa odohrávali na území Slovenska a nehistorikovi, často aj historikovi, ponúka taký zdeformovaný obraz slovenských dejín, podľa ktorého by mal fandiť určitým udalostiam a iba určitým osobnostiam. Toto je dedičstvo marxistickej historiografie. Tá napríklad štúrovcov hodnotila negatívne, lebo v čase revolúcie 1848-1849 podľa nej nestáli na „správnej strane." Budeme to aplikovať aj na 20. storočie?

Toto nie sú objektívne dejiny, ale politická, resp. ideologická propaganda. Preto Matica slovenská zorganizovala toto kolokvium, aby tu historici sine ira et studio porozprávali o Ferdinandovi Ďurčanskom ako klasickom príklade osobnosti spojenej s politikou v najzložitejšom období našich dejín, ale zároveň osobnosti prepojenej s úsilím slovenského exilu o národno-štátnu emancipáciu Slovákov.

PETER MULÍK